

Δίκτυο
Καταγραφής
Περιστατικών
Ρατσιστικής Βίας

ΔΙΚΤΥΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2015

Πρόλογος

Το 2015, έτος κορύφωσης της πολυεπίπεδης πολιτικής κρίσης και έτος εκδήλωσης της προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα, παρουσίασε μεγάλες προκλήσεις για όλους τους φορείς που ασχολούνται με την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας αντιμετώπισε δύο παράλληλες συνθήκες: την εμπάθυνση της δράσης του στο πλαίσιο της συνήθους λειτουργίας του και την ανάγκη να ανταποκριθεί προληπτικά όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερα στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης. Ως προς τη συνήθη λειτουργία του, το Δίκτυο συνέχισε την καταγραφή περιστατικών ρατσιστικής βίας, αλλά επιπλέον κλήθηκε να παράσχει σε άλλους φορείς, διεθνείς και εθνικούς, κρατικούς και μη, συνδρομή ως προς το ευρύτερο αντικείμενο του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας. Ωστόσο, η προσφυγική κρίση και ιδίως η κρίση υποδοχής των προσφύγων, δημιούργησε την επείγουσα ανάγκη στο Δίκτυο να εξετάσει τα εργαλεία του ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθήσει ικανοποιητικά την εξέλιξη της κατάστασης ως προς τη ρατσιστική βία υπό τις νέες συνθήκες. Στο πλαίσιο αυτό, το Δίκτυο υιοθέτησε δύο επιπρόσθετους στόχους: *πρώτον*, τη διεύρυνση της γεωγραφικής του εμβέλειας μέσω της επικοινωνίας με φορείς που δραστηριοποιούνται στα σημεία εισόδου και ταυτοποίησης των προσφύγων και *δεύτερον*, την ανάπτυξη επιπλέον εργαλείων προκειμένου να παρακολουθεί την εξέλιξη της κατάστασης ώστε να παρέμβει εγκαίρως σε περίπτωση κλιμάκωσης της ρατσιστικής βίας λόγω των εξαιρετικών συνθηκών.

Κατά τη διάρκεια του 2015, ενισχύθηκε περαιτέρω η δυνατότητα του Δικτύου να καταγράφει χάρη στη συνεχή εγρήγορση και επαγρύπνηση των μελών του αλλά και μέσω στοχευμένων προγραμμάτων. Αυξήθηκαν οι καταγραφές επιθέσεων κατά ορισμένων ομάδων που είναι παραδοσιακά λιγότερο προσεγγίσιμες για τους φορείς προστασίας ή προώθησης των δικαιωμάτων τους. Η διττή και αμφίδρομη σχέση ενδυνάμωσης μεταξύ του Δικτύου και των επιμέρους μελών του που είναι αυτόνομες και δυναμικές οργανώσεις αντανακλάται στην αύξηση των καταγραφών μέσω της υλοποίησης ειδικών προγραμμάτων. Με άλλα λόγια, το Δίκτυο ενισχύεται από την ενδυνάμωση των επιμέρους μελών του, αλλά και η αξιοπιστία των μελών του Δικτύου ενισχύεται χάρη στη συμμετοχή τους σε αυτό.

Το Δίκτυο αποκτά μια όλο και πληρέστερη εικόνα για τη ρατσιστική βία στην Ελλάδα μέσω της διεύρυνσης της δράσης του θεματικά και γεωγραφικά. Κατά το έτος 2015, οι καταγραφές επιθέσεων αυξήθηκαν σε σχέση με τις καταγραφές κατά το 2014. Τα ακόλουθα συμπεράσματα βάσει των καταγραφών του Δικτύου περιγράφουν συνοπτικά την ποσοτική και ποιοτική εικόνα για το 2015.

1. Αυξήθηκαν οι καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών. Σε σημαντικό αριθμό αυτών των επιθέσεων τα θύματα υπέστησαν σωματικές βλάβες, στοιχείο που φανερώνει την αντίθεση – αλλά και τη συνύπαρξη εντός της ίδιας κοινωνίας – της αλληλεγγύης που επιδεικνύει μεγάλο τμήμα του πληθυσμού στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης με τη βίαιη συμπεριφορά ενός άλλου τμήματος του πληθυσμού. Μεγάλος αριθμός επιθέσεων προκλήθηκε από περισσότερους του ενός δράστες, ενώ η δράση οργανωμένων ομάδων στις γειτονιές δεν έχει εκλείψει. Δεν λείπουν τα περιστατικά στα οποία η προκατάληψη ορισμένων εργοδοτών σε συνδυασμό με την ευαλωτότητα των αλλοδαπών τους οδηγεί να προβαίνουν σε ακραίες επιθέσεις εναντίον τους. Αποτελεί καθημερινό φαινόμενο οι πρόσφυγες και οι μετανάστες/-ριες να γίνονται στόχοι λεκτικών επιθέσεων με έντονα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται περαιτέρω. Στα σημεία εισόδου και προσωρινής διαμονής προσφύγων καταγράφηκαν επτά περιστατικά κατά νεοαφιχθέντων κυρίως κατά την περίοδο του Αυγούστου, από τα οποία δύναται να συναχθεί μη κατάλληλη διαχείριση ορισμένων περιπτώσεων από τις αρχές, αλλά δεν προκόπτει γενική κλιμάκωση της βίας κατά των νεοαφιχθέντων ή εξαιτίας της προσφυγικής κρίσης. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί η μεγάλη δυσκολία εντοπισμού και καταγραφής των περιστατικών αυτών.

2. Αυξήθηκε ραγδαία η καταγραφή επιθέσεων κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ¹. Η αύξηση των καταγραφών αποδίδεται κυρίως στην ενίσχυση της δυνατότητας των μελών του Δικτύου να καταγράφουν τέτοιες επιθέσεις, ενώ παλαιότερα ανάλογα περιστατικά δεν γίνονταν γνωστά. Από τα περιστατικά αυτά, είναι εμφανής η διάδοση της βίας στην ελληνική κοινωνία κατά ατόμων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή έκφρασης φύλου. Τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ δύνανται να στοχοποιηθούν από την στιγμή που φανερώνουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου ακόμα κι εντός της οικογένειας ή του περιβάλλοντός τους. Οι επιθέσεις που δέχονται είναι βίαιες και χαρακτηρίζονται από έντονη περιφρόνηση προς το θύμα. Το 2015 καταγράφηκαν περιστατικό πυροβολισμών, καθώς και περιστατικό «διορθωτικού» βιασμού. Για λόγους που σχετίζονται με τον σεβασμό της ιδιωτικής τους ζωής, την απουσία νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου, αλλά και την έλλειψη εμπιστοσύνης στις αρχές με την ευρεία έννοια, μεγάλο μέρος των θυμάτων δεν θέλει να προβεί σε καταγγελία.

3. Στοχοποιούνται όλο και περισσότερο οι ακτιβιστές και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι χαρακτηριστική η αύξηση των επιθέσεων κατά ακτιβιστών κατά την περίοδο συζήτησης και ψήφισης στη Βουλή του Συμφώνου Συμβίωσης, όσο και κατά εθελοντών στα σημεία εισόδου προσφύγων ή ατόμων που υπερασπίζονται τα δικαιώματα των προσφύγων και μεταναστών-ριών.

---

¹ Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφιφυλόφιλοι, Τρανς, Κουήρ, Ίντερσεξ (μεσοφυλικοί). Οι *μεσοφυλικοί άνθρωποι* γεννιούνται με φυσικά, ορμονικά ή γενετικά χαρακτηριστικά που δεν είναι ούτε αποκλειστικά θηλυκά ούτε αποκλειστικά αρσενικά ή ένας συνδυασμός θηλυκού και αρσενικού. Υπάρχουν πολλές μορφές μεσοφυλικών και πρόκειται για όρο ομπρέλα. Ο όρος «Κουήρ» («Queer»), που είναι και ταυτότητα φύλου και σεξουαλικός προσανατολισμός, περιλαμβάνει ανθρώπους που δεν είναι ετεροφυλόφιλοι. Η κουήρ θεωρία αμφισβητεί τις ετεροκανονικές κοινωνικές νόρμες όσον αφορά το κοινωνικό φύλο και τη σεξουαλικότητα και ισχυρίζεται ότι οι ρόλοι των φύλων είναι κοινωνικές κατασκευές. Βλ. Θ. Θεοφιλόπουλος (επιμ.), *Ομοφοβία και τρανσφοβία στην Ελλάδα. Ένας Οδηγός για επαγγελματίες αλλά και για κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη*, επιμ. - εισαγ. Θανάσης Θεοφιλόπουλος, Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Αθήνα, 2015, σελ. 53 και UNHCR, *Protecting Persons with Diverse Sexual Orientations and Gender Identities. A Global Report on UNHCR's Efforts to Protect Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Intersex Asylum-Seekers and Refugees*, 2015, 35 σελ.

4. Σημαντικός παραμένει ο αριθμός καταγεγραμμένων περιστατικών στα οποία εμπλέκονται ένοστολοι. Παρά την πρόοδο στη διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος, τουλάχιστον από το Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας στην Αθήνα, οι ένοστολοι εξακολουθούν να καταφεύγουν σε πρακτικές ενδεικτικές της αδυναμίας εκπλήρωσης της υποχρέωσής τους έναντι της Πολιτείας να φέρουν σε πέρας το καθήκον τους χωρίς προκαταλήψεις. Κάποια περιστατικά είναι σοβαρότερα και αποδεικνύουν την ανάγκη εκπαίδευσης και διαρκούς εποπτείας των ατόμων που εμπλέκονται στη διαχείριση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Επιπλέον, προκειμένου να καταπολεμήσει αποτελεσματικότερα τις επιθέσεις με ρατσιστικό κίνητρο, η Πολιτεία οφείλει να λάβει υπόψη ότι τα θύματα αδυνατούν να εμπιστευτούν την αστυνομία λόγω προηγούμενων κακών εμπειριών και στερεοτυπικών αντιδράσεων εκ μέρους μελών των σωμάτων ασφαλείας.

5. Αν και αριθμητικά λιγότερο σημαντικές, ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στις επιθέσεις από δημόσιους υπαλλήλους. Στις επιθέσεις που καταγράφηκαν το 2015 στοχοποιήθηκαν από δημόσιους υπαλλήλους περισσότερα θύματα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας ή έκφρασης φύλου και λιγότερα άτομα λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης. Ωστόσο υπενθυμίζεται ότι η τάση αυτή βασίζεται στις καταγραφές του Δικτύου και επομένως, δεν είναι δυνατό να γνωρίζουμε εάν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες/-ριες καταγγέλλουν τα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται δημόσιοι υπάλληλοι ή προτιμούν να τα αποσιωπούν.

6. Καταγράφηκαν τα πρώτα περιστατικά ρατσιστικής βίας κατά ανηλίκων Ρομά και κατά μέλους της μουσουλμανικής μειονότητας. Η δυσκολία καταγραφής περιστατικών ρατσιστικής βίας (αλλά και απλών διακρίσεων) εις βάρος των Ρομά προβληματίζει όλους τους φορείς που ασχολούνται με την καταπολέμηση του ρατσισμού σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

7. Η καταγραφή αντισημιτικών περιστατικών, κυρίως βεβηλώσεων, δείχνει ότι η δράση νεοναζιστικών οργανώσεων συνεχίζεται σταθερά στη χώρα τουλάχιστον υπό αυτή τη μορφή.

I. Λειτουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες λειτουργίας, οι οποίοι παρουσιάζονται αναλυτικά προκειμένου να ενισχύσουν τη διαφάνεια ως προς τη δράση του και την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού ως προς τα αποτελέσματά του.

A. Θεσμικές επισημάνσεις

Η παρούσα έκθεση αποτελεί την πέμπτη κατά σειρά έκθεση του Δικτύου. Από τον Οκτώβριο του 2011, χρονικό σημείο εκκίνησης της έναρξης των καταγραφών, έως σήμερα, η δράση του Δικτύου διαρκώς διευρύνεται. Υπενθυμίζεται ότι η πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας προωθήθηκε στα μέσα του έτους 2011 από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (UNHCR) σε συνέχεια δύο σημαντικών διαπιστώσεων: α) της απουσίας επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής της ρατσιστικής βίας και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων οι οποίοι κατέγραφαν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά ρατσιστικής βίας σε βάρος προσώπων τα οποία προσέρχονταν στις υπηρεσίες τους.

Για τους σκοπούς του Δικτύου, **περιστατικά ρατσιστικής βίας** θεωρούνται εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές εις βάρος ατόμων, τα οποία στοχοποιούνται λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, χρώματος, θρησκευτικής προέλευσης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή αναπηρίας. Καταγράφονται επίσης εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής τους της ιδιότητας.

Το Δίκτυο απαρτίζουν φορείς οι οποίοι προσφέρουν ιατρικές, κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες ή/και έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα ρατσιστικής βίας ή θύματα άλλων βίαιων επιθέσεων που υποκινούνται από μίσος ή προκαταλήψεις και τέλος, οργανώσεις που έχουν δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ομάδες που συνήθως γίνονται στόχος ρατσιστικής βίας. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στο Δίκτυο αποτελεί ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα, την πολυπολιτισμικότητα και την ανεξίτηλη, καθώς και η δράση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και της μισαλλοδοξίας. Εκτός από τους συντονιστές, την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, στο Δίκτυο συμμετέχουν 36 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων ως παρατηρητές². Οι

---

² Μέλη του Δικτύου κατά το 2015: Αίτημα, Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης, Άρσις, Γιατροί του Κόσμου, Διεθνής Αμνηστία, Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών, "Ελληνική Δράση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα" - Πλειάδες, Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων, Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Δικηγορικού Συλλόγου Ρόδου, Θετική Φωνή, Ιατρική Παρέμβαση, Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ», Κέντρο Συμπαραστάσεως Παλιννοστούντων και Μεταναστών-Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Κίνηση Υπεράσπισης των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/-στριών (Πάτρα), Κόσμος χωρίς Πολέμους και Βία, ΛΑΘΡΑ; - Επιτροπή αλληλεγγύης στους πρόσφυγες Χίου, ΜΕΤΑδραση, Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Ομάδα Νομικών για την

συμμετέχοντες φορείς αναγνωρίζουν και επιδιώκουν ως κοινό στόχο την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας καθώς και όλων των πράξεων που τελούνται από μίσος προκαλούμενο λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών, της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου, των χαρακτηριστικών φύλου και της αναπηρίας.

Στο πλαίσιο επιδίωξης του κοινού σκοπού, το Δίκτυο: α) διατυπώνει συστάσεις προς τις Ελληνικές αρχές σύμφωνα με την ελληνική και διεθνή νομοθεσία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, β) προωθεί την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, γ) διαβουλεύεται ως προς ειδικά ζητήματα σχετικά με τη ρατσιστική βία, δ) ενισχύει την συνεργασία με άλλους φορείς οι οποίοι επιδιώκουν την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας, ε) οργανώνει και συμμετέχει σε εκπαιδευτικά προγράμματα της κοινωνίας των πολιτών αλλά και αρμόδιων θεσμικών φορέων για ζητήματα σχετικά με την αναγνώριση, την καταγραφή και την αντιμετώπιση των εγκλημάτων μίσους.

B. Μεθοδολογία

Η αυστηρή μεθοδολογία του Δικτύου, η οποία επιβάλλει την καταγραφή αποκλειστικά μέσω της συνέντευξης με τα θύματα, εξαρτά την επιτυχία της καταγραφής από την επιθυμία του θύματος να καταγράψει την εμπειρία του. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στο Δίκτυο έχουν υιοθετήσει την ενοποιημένη φόρμα καταγραφής του Δικτύου. Οι καταγραφείς κάθε φορέα, είτε πρόκειται για κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, δικηγόρους ή απλούς εθελοντές, ορίζονται από το φορέα και εκπαιδεύονται από το Δίκτυο. Η συμπλήρωση της φόρμας καταγραφής βασίζεται στη μαρτυρία του θύματος, είναι ανώνυμη και χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο από το Δίκτυο με σκοπό την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους.

Κατά το εξεταζόμενο έτος παρατηρείται ραγδαία αύξηση καταγραφών των περιστατικών που στρέφονται κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου του θύματος. Η αύξηση αυτή δεν σημαίνει ότι κατά τη διάρκεια του 2015 αυξήθηκαν τα περιστατικά αυτά και ότι κατά τα προηγούμενα έτη δεν υπήρχαν αντίστοιχα. Τα θύματα των περιστατικών που έχουν καταγραφεί είναι κυρίως νεαρής ηλικίας και επιδεικνύουν μια δυναμική αντιμετώπιση της κατάστασης. Η ενδυνάμωση των μελών, της Colour Youth και του Σωματείου Υποστήριξης των Διεμφυλικών, μέσα από τη συμμετοχή τους στο Δίκτυο και την επιτυχή υλοποίηση ειδικών προγραμμάτων (λ.χ. του «Πες το σε μας» της Colour Youth) αύξησε την καταγραφή των περιστατικών.

Τα θύματα που δέχονται επιθέσεις λόγω της εθνικής προέλευσής τους, ή/και της θρησκείας ή του χρώματός τους, δεν καταφεύγουν με την ίδια ευκολία στην καταγραφή των περιστατικών, ιδίως όταν δέχονται ελαφρύτερες επιθέσεις. Ακόμα και τα παιδιά των προσφύγων και μεταναστών, τα οποία έχουν μεγαλώσει στην Ελλάδα, θεωρούν δυστυχώς

Υπεράσπιση των Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών (Θεσσαλονίκη), Ομοφυλοφιλική και Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας (ΟΛΚΕ), Πρωτοβουλία για τα Δικαιώματα των Κρατουμένων, Σύλλογος Ενωμένων Αφγανών, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας, Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, Φόρουμ Μεταναστών Κρήτης, Act Up Hellas, ASANTE, Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας, Generation 2.0 RED, PRAKSIS, καθώς και ο Συνήγορος του Πολίτη και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων ως παρατηρητές.

κομμάτι της καθημερινότητάς τους τη λεκτική βία που υφίστανται, με αποτέλεσμα τέτοιες επιθέσεις συνήθως να μη καταγράφονται και όταν καταγράφονται να αντιπροσωπεύουν ένα πολύ μικρό ποσοστό της πραγματικότητας. Μέχρι και το 2014, οι περισσότερες καταγραφές επιθέσεων κατά αλλοδαπών καταγράφηκαν είτε όταν τα θύματα ζήτησαν ιατρική και κοινωνική βοήθεια στις οργανώσεις-μέλη του Δικτύου είτε όταν οι επιθέσεις έγιναν γνωστές στον Τύπο και τα μέλη του Δικτύου παρείχαν με δική τους πρωτοβουλία κάποιου είδους συνδρομή στα θύματα.

Στις περιπτώσεις των προσφύγων και μεταναστών/-ριών, γίνεται αντιληπτό ότι οι συνθήκες διαβίωσης καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τον αριθμό των καταγραφών. Έτσι, παρά τις προσπάθειες του Δικτύου να διαδώσει στις κοινότητες τη δυνατότητα ανώνυμης καταγραφής των περιστατικών ρατσιστικής βίας, οι μετανάστες/-ριες και οι πρόσφυγες ή αιτούντες άσυλο δεν είναι πάντα πρόθυμοι να μοιραστούν την εμπειρία τους διότι ενδεχομένως θεωρούν ότι θα δυσκολέψουν την καθημερινότητά τους. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό ότι εντός του 2015, χάρη σε ειδικό πρόγραμμα που υλοποίησε το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, καταγράφηκαν περιστατικά εντός των κοινοτήτων με τη βοήθεια των διαπολιτισμικών διαμεσολαβητών.

Η τεκμηρίωση της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα από το Δίκτυο οδήγησε κάποιους φορείς να χρηματοδοτήσουν ειδικά προγράμματα για την ενίσχυση των καταγραφών με αποτέλεσμα αρκετά από τα μέλη του Δικτύου να υλοποιούν επιμέρους δράσεις με αντικείμενο την καταγραφή και άλλες υποστηρικτές υπηρεσίες στα θύματα ρατσιστικής βίας. Έτσι, ενώ το Δίκτυο παραμένει μια συλλογική πρωτοβουλία με κοινούς κανόνες λειτουργίας και κοινούς στόχους, οι επιμέρους δράσεις των μελών του λειτουργούν συμπληρωματικά και αμφίδρομα ενδυναμωτικά.

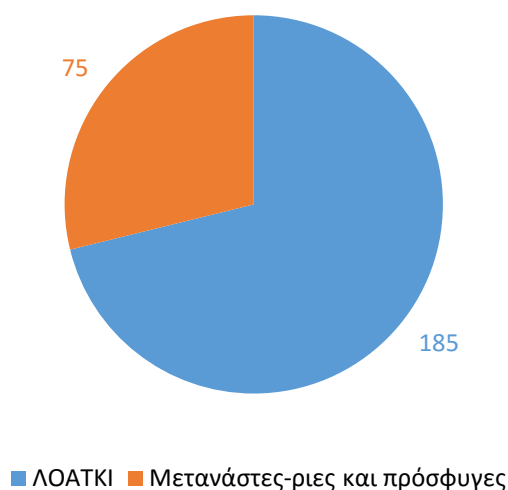
II. Ανάλυση των καταγραφών

Στην παρούσα ενότητα αναλύονται τα γενικά χαρακτηριστικά των περιστατικών τα οποία καταγράφηκαν κατά το 2015 (Α) και ακολουθεί ειδική ανάλυση ανά στοχοποιούμενη ομάδα, δηλαδή κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών (Β), ατόμων ΛΟΑΤΚΙ (Γ), αντισημιτικών επιθέσεων (Δ), επιθέσεων κατά Ρομά και μελών της μουσουλμανικής μειονότητας (Ε) και κατά υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΣΤ). Όπως και στις προηγούμενες εκθέσεις, ειδική αναφορά γίνεται στα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται ένστολοι και δημόσιοι λειτουργοί (Ζ).

Α. Γενικά χαρακτηριστικά καταγεγραμμένων επιθέσεων

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2015, το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε μέσω συνεντεύξεων με τα θύματα **273 περιστατικά** ρατσιστικής βίας με περισσότερα από **300 θύματα**.

Λόγος στοχοποίησης

Στα **75 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν **μετανάστες-ριες ή πρόσφυγες** λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, θρησκείας ή χρώματος. Στα **185 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν **ΛΟΑΤΚΙ άτομα**. Εξ αυτών σε 4 περιστατικά τα θύματα ήταν αλλοδαποί οι οποίοι στοχοποιήθηκαν λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και λόγω εθνικής ή εθνοτικής προέλευσης, σε 2 περιστατικά τουλάχιστον ένα εκ των θυμάτων στοχοποιήθηκε και λόγω αναπηρίας, ενώ σε ένα περιστατικό το θύμα στοχοποιήθηκε και λόγω θρησκείας. Από τα 185 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, σε **10 περιστατικά**, τα θύματα στοχοποιήθηκαν ως **ακτιβιστές**. Τα περιστατικά αυτά

προστίθενται και πρέπει να αξιολογηθούν σε συνδυασμό με τα **5 περιστατικά** στα οποία στοχοποιήθηκαν **υπερασπιστές ανθρωπίνων δικαιωμάτων** είτε λόγω της δράσης τους υπέρ των προσφύγων ή/και των μεταναστών-ριών, είτε λόγω της αντισημιτικής τους δράσης. Σε **5 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν ιεροί ή συμβολικοί χώροι ή χώροι συλλογικότητας. Τέλος, για πρώτη φορά καταγράφηκαν **1 περιστατικό** κατά μέλους της μουσουλμανικής μειονότητας και **2 περιστατικά** κατά παιδιών Ρομά. Σε **185** περιστατικά οι δράστες στοχοποίησαν ένα άτομο και σε **83** περιστατικά στοχοποίησαν περισσότερα από ένα άτομα.

Ο κύριος όγκος των καταγραφών, ως προς τις επιθέσεις κατά προσφύγων και μεταναστών, προέρχεται από το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών. Οι περισσότερες καταγραφές ομοφοβικών και τρανσοφοβικών επιθέσεων προέρχονται από την οργάνωση Colour Youth - Κοινότητα LGBTQ Νέων Αθήνας.

Γεωγραφική διασπορά: **172 περιστατικά** έλαβαν χώρα στην **Αττική**, κυρίως σε περιοχές της **Αθήνας**, αλλά καταγράφηκαν περιστατικά και σε περιοχές όπως η Βούλα, το Γαλάτσι,

η Γλυφάδα, το Καβούρι, ο Μαραθώνας, τα Μέγαρα και ο Χολαργός. **25 περιστατικά** καταγράφηκαν στη Θεσσαλονίκη. Είναι αξιοσημείωτη η διεύρυνση της δυνατότητας καταγραφής από το Δίκτυο σε ολόκληρη την επικράτεια. Καταγράφηκαν περιστατικά στο Αγρίνιο, στην Αίγινα, στην Αλεξανδρούπολη, στη Βέροια, στο Βόλο, στη Δράμα, στην Έδεσσα, στην Ηγουμενίτσα, στο Ηράκλειο και στο Ρέθυμνο Κρήτης (7 περιστατικά), στη Θάσο, στη Θήβα, στην Ιστιαία, στα Ιωάννινα, στην Καβάλα, στην Κέρκυρα, στο Κιλκίς, στην Κομοτηνή, στην Κω, στη Λέσβο, στη Ρόδο, στη Μύκονο, στη Ναύπακτο, στην Ξάνθη, στην Πάρο, στην Πάτρα (11 περιστατικά), στην Πέλλα, στην Πιερία (Κατερίνη), στο Ποσίδι, στη Σαλαμίνα, στα Τρίκαλα, στην Τρίπολη.

Χώρος τέλεσης: 11 περιστατικά συνέβησαν στο σχολείο (εκ των οποίων 2 περιστατικά έξω από την σχολική μονάδα). **19 περιστατικά** έλαβαν χώρα σε καταστήματα και άλλους χώρους εργασίας του θύματος ή του δράστη και **14 περιστατικά** στην οικία του θύματος. Η πλειονότητα των περιστατικών, δηλαδή **120 περιστατικά** έλαβαν χώρα σε δημόσιο χώρο (δρόμος, άλσος), **28** σε ΜΜΜ και σταθμούς, **9 περιστατικά** σε Αστυνομικά Τμήματα, χώρους κράτησης ή φιλοξενίας, **5 περιστατικά** στο διαδίκτυο, ενώ **4 περιστατικά** ήταν τηλεφωνικά.

Χαρακτηριστικά των επιθέσεων: Σημαντικός αριθμός των επιθέσεων είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση σωματικών βλαβών και άλλα σοβαρά αδικήματα. Καταγράφηκαν **5 βαριές σωματικές βλάβες**, **2 βιασμοί** («διορθωτικός» και κατά ανηλικού από ανήλικους) και **1 απόπειρα βιασμού σε συνδυασμό με σωματικές βλάβες**, **5 περιστατικά ασέλγειας**, **67 περιστατικά με σωματικές βλάβες** ή σε συνδυασμό με ασέλγεια, εμπρησμό, κλοπές, εξυβρίσεις, ή φθορά ξένης ιδιοκτησίας, **1 ληστεία**, **30 με απειλές** ή σε συνδυασμό με **εξύβριση ή παρενόχληση άλλου τύπου**, **5 περιστατικά φθοράς ξένης περιουσίας** με εξύβριση ή απειλές, **3 περιστατικά βεβήλωσης**, **139 εξυβρίσεις** (με διάφορες παραλλαγές που εξειδικεύονται στις επιμέρους κατηγορίες).

Θύματα: Σε **180** περιστατικά τα θύματα, τα οποία ήρθαν σε επαφή με το Δίκτυο, ήταν **άνδρες**, εκ των οποίων **7 τρανς**, ενώ σε **82** περιστατικά ήταν **γυναίκες**, εκ των οποίων **44 τρανς**. Σε τουλάχιστον **6 περιστατικά** τα θύματα αυτοπροσδιορίζονται ως **κουήρ**. Σε **40** περιστατικά στοχοποιήθηκαν **ανήλικοι κυρίως λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου**, ενώ σε **141 περιστατικά** τα θύματα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα **19-30 ετών**. Σε **79 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν άτομα μεταξύ **31-45 ετών και σε τουλάχιστον 14 περιστατικά άτομα άνω των 45 ετών έως και 65 ετών**. Εκτός από τα περιστατικά κατά ατόμων, καταγράφηκαν **5 περιστατικά βανδαλισμού** που στοχοποίησαν την **ισραηλιτική κοινότητα και κόμμα της μουσουλμανικής μειονότητας**.

Δράστες: Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των θυμάτων, σε **225** περιστατικά οι δράστες των επιθέσεων που καταγράφηκαν ήταν **άνδρες**, σε **23** περιστατικά ήταν **γυναίκες** και σε **19 περιστατικά** η επίθεση προήλθε από **μεικτές ομάδες ανδρών και γυναικών**. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις οι δράστες δεν ήταν ορατοί/ αντιληπτοί από τα θύματα (π.χ. περίπτωση βεβήλωσης ιερών χώρων). Σε **25 περιστατικά** οι δράστες ήταν **ανήλικοι**, σε **110 περιστατικά** ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα **19-30 ετών**. Σε **98 περιστατικά** οι δράστες ήταν μεταξύ **31-50 ετών**, ενώ καταγράφηκαν και περιστατικά με μεγαλύτερους σε ηλικία δράστες.

Κατά δήλωση των θυμάτων, οι δράστες είναι στη **συντριπτική τους πλειοψηφία Έλληνες (235 περιστατικά)**. Καταγράφονται επίσης **6 επιθέσεις** από **μεικτές** εθνοτικά ομάδες με τη συμμετοχή Ελλήνων και **8 περιστατικά** στα οποία οι δράστες ήταν αλλοδαποί. Στην πλειονότητα των επιθέσεων αναφέρθηκαν περισσότεροι θύτες. Οι **146** επιθέσεις έγιναν από **ομάδες των 2-10 ατόμων**, ενώ σε **123** επιθέσεις αναφέρεται **ένας μόνο θύτης**.

B. Καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών³

Οι καταγραφές επιθέσεων κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών παρουσιάζουν δύο εκ πρώτης όψεως αντιφατικά ποιοτικά στοιχεία. Ενώ οι επιθέσεις δεν μοιάζουν να αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2015 στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης, είναι σημαντικά περισσότερες από τις επιθέσεις που καταγράφηκαν κατά το 2014. Αν και το γεγονός αυτό, όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, οφείλεται εν πολλοίς στην ενίσχυση των καταγραφών από το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών, οι επιθέσεις που περιγράφονται στις εν λόγω καταγραφές αποτυπώνουν μια βία σχεδόν κοινότοπη. Με άλλα λόγια, οι καταγραφές αυτού του έτους ενισχύουν την άποψη που διατύπωσε το Δίκτυο από την αρχή της λειτουργίας του, σύμφωνα με την οποία οι καταγραφές του αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου.

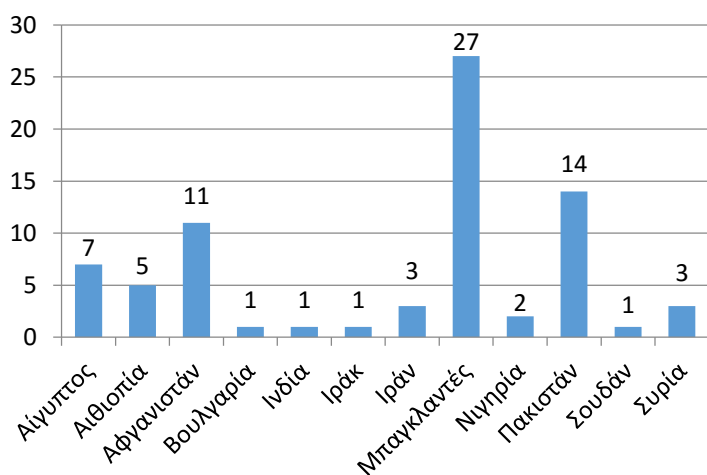
Η εικόνα της βίας κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών, όπως προκύπτει από τις καταγραφές του Δικτύου, συντίθεται από επιθέσεις κάθε δυνατής εμβέλειας. Καταγράφηκαν σοβαρές επιθέσεις, ορισμένες οργανωμένες και εμπορούμενες από ακραία ιδεολογικά στοιχεία, αλλά και επιθέσεις, οι οποίες ενώ μοιάζουν λιγότερο σοβαρές γιατί δεν προκαλούν σωματικό πόνο ή την ανάγκη άμεσης ιατρικής περίθαλψης, καταδεικνύουν την περιφρόνηση των δραστών έναντι των θυμάτων και έχουν μακροπρόθεσμα σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στο θύμα αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Έτσι, λ.χ. ενώ η ρίψη ενός φρούτου σε διερχόμενο αλλοδαπό δεν δύναται κατά πάσα πιθανότητα να τον τραυματίσει σωματικά, συνιστά οδυνηρή έκφραση απόρριψης του θύματος.

Η κοινοτοπία της περιφρόνησης και της απόρριψης έχει ως στόχο αλλά και ως αποτέλεσμα να καταστήσει σαφές στο θύμα ότι είναι όχι απλώς ανεπιθύμητο από το κοινωνικό σύνολο στο οποίο διαβιεί αλλά και ανάξιο του στοιχειώδους σεβασμού. Ως προς το μοτίβο των εξυβρίσεων, ενώ είναι σπανιότερες οι συνεχείς παρενοχλήσεις από λ.χ. γείτονες, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες/-ριες υφίστανται συχνά την αναπαραγωγή στερεοτυπικών απόψεων οι οποίες εκφράζονται επιπλέον με περιφρονητικό τρόπο. Έτσι, για παράδειγμα συνδέονται με τη διακίνηση ναρκωτικών (π.χ. «πούλα ναρκωτικά για να ξεχρεώσεις, εσύ μπορείς») ή τη «βρομιά». Μια από τις κλασικές φράσεις που συναντάμε σε καταγραφές λεκτικών επιθέσεων είναι η φράση «Φύγε από τη χώρα μου».

---

³ Οι επιθέσεις κατά αλλοδαπών και λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού αναλύονται στην ενότητα «Επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ».

Εθνικότητες θυμάτων μεταναστών και προσφύγων

Θύματα: 70 περιστατικά κατά ανδρών (σε 8 τα θύματα ήταν ηλικίας 14-18 ετών) και 5 κατά γυναικών. Τα θύματα των περιστατικών που καταγράφηκαν κατά το 2015 προέρχονταν από την **Αίγυπτο** (7), την **Αιθιοπία** (5), το **Αφγανιστάν** (11), τη **Βουλγαρία** (1), την **Ινδία** (1), το **Ιράκ** (1), το **Ιράν** (3), το **Μπαγκλαντές** (27), τη **Νιγηρία** (2), το **Πακιστάν** (14), το **Σουδάν** (1), τη **Συρία** (3). **Νομικό καθεστώς θυμάτων:** 4 νομίμως διαμένοντες, 1 πολίτης ΕΕ, 12 αιτούντες άσυλο, 2 αναγνωρισμένοι

πρόσφυγες, 7 νεοαφιχθέντες εκ των οποίων 6 ανήλικοι, 3 χωρίς χαρτιά, 46 χωρίς να έχουν δηλώσει καθεστώς.

Δράστες: κατά δήλωση των θυμάτων, κυρίως Έλληνες (71 περιστατικά), άνδρες (66 περιστατικά), γυναίκες (6 περιστατικά) ή από μεικτή ομάδα (3 περιστατικά). Οι δράστες ήταν σε 16 περιστατικά μεταξύ 18-30 ετών, σε 24 περιστατικά 30-40 ετών, σε 19 περιστατικά οι δράστες ήταν 40-50 ετών, σε 8 περιστατικά άνω των 50 ετών. 32 επιθέσεις έγιναν από περισσότερους δράστες και 43 επιθέσεις από ένα δράστη. **Ιδιότητα δραστών:** Δημόσιοι υπάλληλοι (2), φρουροί (4), ένστολοι (7), εργοδότες (3), μέλη εξτρεμιστικής ομάδας (8), πολίτες (49) (εκ των οποίων επαγγελματίας οδηγός, υπάλληλος ασφάλειας, σπιτονοικοκυρά θύματος).

Περαιτέρω ενέργειες: Κατά την καταγραφή, είχε κινηθεί η ποινική διαδικασία μόνο για 4 περιστατικά (βλ. ενότητα δίκες-δικαστικές αποφάσεις για την καταδικαστική απόφαση σε 1 υπόθεση εξ αυτών). Σε 14 περιπτώσεις, το θύμα δεν ήθελε να προβεί σε περαιτέρω ενέργειες είτε γιατί ήθελε να φύγει από την Ελλάδα (νεοαφιχθέντες κυρίως), είτε λόγω φόβου, γιατί δεν είχε εμπιστοσύνη στις αρχές, είτε λόγω κακής ψυχολογικής κατάστασης κι έλλειψης βασικών αγαθών. 3 περιστατικά καταγγέλλθηκαν στην αστυνομία. Για την πλειοψηφία αυτών των περιστατικών (47 περιστατικά) το θύμα δεν έδωσε περαιτέρω στοιχεία.

1. Επιθέσεις λόγω αλλοδαπότητας

Από τα 75 περιστατικά στα 48 τα θύματα δήλωσαν ότι δέχτηκαν την επίθεση επειδή ήταν αλλοδαποί. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν **2 βαριές σωματικές**, **16 σωματικές βλάβες** (ή σε συνδυασμό με απειλές, κλοπή και εξύβριση), **25 λεκτικές επιθέσεις** (εξύβριση, απειλές κλπ.), **3 περιστατικά φθοράς ξένης περιουσίας** και **2 έργω εξύβριση** (παράδειγμα θύματος που περπατούσε στο δρόμο όταν ένας άνδρας μέσα από αυτοκίνητο κι ενώ οδηγούσε του πέταξε στο πρόσωπο ένα φρούτο και τον εξύβρισε).

Η οργάνωση κάποιων επιθέσεων κατά αλλοδαπών με συγκεκριμένο μοτίβο εξακολουθεί να συναντάται, όπως προκύπτει από την ακόλουθη σύντομη περιγραφή περιστατικού το οποίο έλαβε χώρα το Μάιο του 2015:

«Στις 6.5.2015 και ώρα 23:00 εγώ και ένας φίλος μου βρισκόμασταν στην λεωφόρο (...) στο ύψος της οδού (...), λίγο πιο πέρα από ένα μαγαζί (...). Μόλις είχαμε βγει από το μαγαζί αυτό. Τότε είδα να πλησιάζει ένα μηχανάκι με 2 άνδρες. Νόμιζα ότι ήταν από την ασφάλεια και ότι θα μας ζητούσαν τα χαρτιά μας. Προσωπικά φοβήθηκα γιατί δεν έχω κάρτα, το μόνο που μου έχει δοθεί από την Υπηρεσία Ασύλου είναι μια βεβαίωση που λέει ότι εκκρεμεί η εξέταση της μεταγενέστερης αίτησης ασύλου μου. Ο ένας από τους 2 άνδρες κατέβηκε από το μηχανάκι και ήρθε προς το μέρος μας. Ήταν ψηλός, περίπου 1.83, γεροδεμένος, με (...) μούσι και (...) μαλλιά. Ξαφνικά είδα ότι κρατούσε έναν σιδερένιο λοστό, δεν πρόλαβα να αντιδράσω ή να γυρίσω προς το φίλο μου καθώς με χτύπησε με πολλή δύναμη στο πρόσωπο με τον λοστό. Έπεσα κάτω γιατί ζαλίστηκα. Οι δράστες μετά το χτύπημα έφυγαν. Μετά από λίγη ώρα, δεν μπορώ να υπολογίσω πόση ακριβώς, κατάλαβα ότι ήμουν με το φίλο μου μέσα σ' ένα ταξί. Το ταξί μας πήγε στο Ιπποκράτειο κατά τις 12 παρά, από όπου φύγαμε την επόμενη μέρα στις 17.00. Στο νοσοκομείο μας είπαν ότι μας βρήκε ο ταξιτζής και μας πήγε εκεί. Δεν ξέρω ποιος είναι ο ταξιτζής. Όταν ήμουν στο νοσοκομείο κατάλαβα ότι και ο φίλος μου ήταν χτυπημένος. Τον ρώτησα τι έγινε. Μου είπε ότι τελικά ήταν 2 μηχανάκια με 4 επιβαίνοντες και πως το ένα μηχανάκι μας ήρθε από μπροστά και χτύπησαν εμένα, ενώ το άλλο ήρθε από πίσω και με λοστό χτύπησαν το φίλο μου, ο οποίος επίσης ζαλίστηκε και έπεσε κάτω. Τότε τηλεφώνησα σε έναν άλλο φίλο μου (...) και ήρθε στο νοσοκομείο. Αυτός κάλεσε την αστυνομία. Η αστυνομία ήρθε 2 φορές να δει εμένα και το φίλο μου που ήμασταν χτυπημένοι. Ο φίλος μου έχει κάρτα αιτούντος άσυλο. Και τις 2 φορές η αστυνομία μας είπε να μη κάνουμε κάτι γιατί δεν έχουμε χαρτιά και θα έχουμε πρόβλημα. Κάποια στιγμή άκουσα που μιλούσαν με ένα νοσοκόμο και έλεγαν ότι μάλλον τσακωθήκαμε μεταξύ μας και πως έτσι χτυπήσαμε. Οι δράστες φορούσαν μαύρα (...) Ο φίλος μου δεν μπορεί να κοιμηθεί από το χτύπημα πίσω στο κεφάλι».

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στο περιστατικό της εργαζομένης σε οικία, η οποία δέχτηκε επίθεση και έπεσε θύμα πολλών εγκληματικών πράξεων, με βάσιμο φόβο για την ζωή της από τον εργοδότη της και δύο φίλους του, αφού ο πρώτος την κατηγορήσε για κλοπή. Πρόκειται για περιστατικό το οποίο ήρθε στη δημοσιότητα και οι εικόνες μαρτυρούσαν την ένταση της βίας που δέχτηκε το θύμα. Το περιστατικό αυτό εμπίπτει στην ομάδα των εγκλημάτων στα οποία η αλλοδαπότητα και η ευαλωτότητα του θύματος αποτελεί το στοιχείο που επιτρέπει ή υποκινεί τους δράστες να διαπράξουν το έγκλημα, συχνά με τόσο βάνανσο τρόπο ώστε στην ουσία να υποδηλώνεται η απόλυτη απαξίωση της αξιοπρέπειας του θύματος λόγω της εθνικής του προέλευσης. Ειδικότερες περιστάσεις του τρόπου τέλεσης του εγκλήματος μαρτυρούν και συντείνουν στο συμπέρασμα ότι το ίδιο έγκλημα δεν θα είχε διαπραχθεί έναντι ατόμου που δεν φέρει τα ίδια χαρακτηριστικά (στην συγκεκριμένη περίπτωση οικιακή βοηθός και αλλοδαπή) ή κι αν ακόμα το ίδιο έγκλημα είχε διαπραχθεί, δεν θα ήταν εξίσου βίαιος ο τρόπος. Ιδίως για τις επιθέσεις από εργοδότες κατά εργαζομένων αλλοδαπών με ή χωρίς χαρτιά, αξίζει να τονιστεί ότι η αλλοδαπότητα σε συνδυασμό με την εργασιακή εξάρτηση φαίνεται να πυροδοτεί στους εργοδότες την απόφαση να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις «παίρνοντας το νόμο στα χέρια τους». Ακόμα όμως και στις περιπτώσεις που εργοδότες θεωρούν ότι έχουν μια νόμιμη αξίωση κατά του εργαζόμενου, αν αυτός δεν ήταν αλλοδαπός, δεν θα είχε δεχτεί εξίσου βίαιη επίθεση.

2. Επιθέσεις λόγω αλλοδαπότητας ή/και λόγω εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας, χρώματος

Από τα 75 περιστατικά κατά προσφύγων και μεταναστών/-ριών, σε 22 τα θύματα δήλωσαν ότι δέχτηκαν την επίθεση λόγω της αλλοδαπότητας και λόγω της θρησκείας ή του χρώματος, ενώ σε 5 περιστατικά το θύμα δήλωσε ότι δέχτηκε την επίθεση λόγω του χρώματός του. Συγκεκριμένα, καταγράφηκαν 1 βαριά σωματική βλάβη, 6 σωματικές βλάβες (ή σε συνδυασμό με εξύβριση) και 20 λεκτικές επιθέσεις (εξύβριση, απειλές κλπ.), από τις οποίες

ως κοινή τάση προκύπτει η πρόθεση απόρριψης της οποιασδήποτε δυνατότητας συνύπαρξης και η απομόνωση, με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση του θύματος.

Το περιστατικό της βαριάς σωματικής βλάβης, είναι εκείνο που συνέβη σε στάση λεωφορείου και παραπέμπει σε ανατριχιαστικές περιγραφές των προηγούμενων ετών:

«Το θύμα περίμενε στη στάση του λεωφορείου. Στην αρχή ήταν μόνος, αλλά σιγά-σιγά άρχισαν να έρχονται και άλλοι, στην πλειοψηφία τους γυναίκες από τις Φιλιππίνες. Τον πλησίασαν δύο νεαρά παιδιά – φαντάστηκε ότι θα ήθελαν κάτι να ρωτήσουν. Ξαφνικά όμως ο ένας ξεκίνησε να τον χτυπά ενώ ο άλλος κοίταζε. Όταν τον χτύπησαν έπεσε κάτω και ρώτησε "γιατί με χτυπάτε" αλλά δεν του απάντησαν. Μόνο τον χτύπησαν ξανά. Πιθανόν φορούσαν σιδηρογροθιές ή είχαν πέτρες στα χέρια καθώς έτσι αισθάνθηκε από τα χτυπήματα».

Σε άλλο περιστατικό διαβάζουμε:

«Ήμουν κοντά στον Άγιο Λουκά στην Πατησίων στις 21.5.2015, 9:30 το βράδυ. Μιλούσα στο τηλέφωνο, και ξαφνικά εμφανίστηκαν μπροστά μου 4 άτομα, και ξεκίνησαν να με χτυπάνε και να με βρίζουν «μαύρο και (...)». Και οι 4 με χτυπούσαν. Ένας από αυτούς έβγαλε μαχαίρι, αλλά ζητώντας του «συγνώμη» παρακάλεσα να μην με χτυπήσει με το μαχαίρι. Συνέχισαν να με χτυπάνε δυνατά και μου είπαν "πήγαινε στη χώρα σου"».

Το μοτίβο των εξυβρίσεων που έχουν καταγραφεί περιλαμβάνει λεκτικές επιθέσεις από οδηγό λεωφορείου από τον οποίο το θύμα ζήτησε πληροφορίες, από οδηγό ταξί που αρνήθηκε να επιβιβάσει το θύμα λόγω της μεγάλης τσάντας που κρατούσε, ενώ του είπε ότι «οι άνθρωποι από το Μπαγκλαντές είναι βρώμικοι και μυρίζουν απαισία», καθώς και επίθεση από γιαγιά συμμαθητή ενόπιον των παιδιών με κεντρικό μήνυμα ότι «δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις για τα παιδιά Ελλήνων στα σχολεία». Τέλος, είναι ενδεικτικό για τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ ισλαμοφοβίας και γενικής προκατάληψης κατά των αλλοδαπών, το παράδειγμα στοχοποίησης ατόμου που έφερε μούσι ως τρομοκράτη και η κατηγορία ότι είναι η αιτία «που η Ελλάδα έχει βρωμίσει», ενώ το ίδιο στοιχείο εξωτερικής εμφάνισης θεωρείται την ίδια χρονική περίοδο στοιχείο συμβατότητας με τη διεθνή μόδα. Από την παράδειγμα που ακολουθεί, προκύπτει ότι η δράση εξτρεμιστικών ομάδων με συνεκτική ή λιγότερο συνεκτική δομή και δράση δεν έχει εκλείψει και εξακολουθεί να επιχειρεί να κυριαρχήσει στις γειτονιές:

«Το θύμα δούλευε στο μαγαζί ως υπάλληλος. Γύρω στις 20:30 μπήκαν στο μαγαζί 3 άτομα και άρχισαν να του φωνάζουν. Οι θύτες ήταν 3 άντρες και φώναζαν «εμείς είμαστε από την Χρυσή Αυγή, δεν μας έχεις μάθει; Γιατί είσαι ακόμα στην χώρα και δεν έχεις φύγει να πας στην πατρίδα σου;». Το θύμα δεν απάντησε και ένας από αυτούς συνέχισε να απειλεί τη σωματική του ακεραιότητα λέγοντας ότι θα τον χτυπήσουν για να φύγει. Και οι τρεις θύτες τότε πλησίασαν το θύμα και τον χτύπησαν. Τον έριξαν κάτω και τον κλωτσούσαν. Οι θύτες έφυγαν μόνοι τους. Μέχρι να απομακρυνθούν από την περιοχή επιτέθηκαν και σε έναν ακόμα (υπήκοο Πακιστάν). Έξω από το μαγαζί (σε περιπολία) ήταν δύο αστυνομικοί οι οποίοι και πλησίασαν το θύμα για να τον ρωτήσουν τι έγινε. Εν τω μεταξύ είχε μαζευτεί κόσμος έξω από το παντοπωλείο. Οι αστυνομικοί ρώτησαν τα θύματα τι έγινε και μόλις εξήγησαν το περιστατικό τους οδήγησαν στο τμήμα της Ομόνοιας. Το αστυνομικό τμήμα Ομόνοιας συνέλαβε τους 2 από τους 3 θύτες και ζήτησε από τα θύματα να τους αναγνωρίσουν. Έπειτα κινήθηκε νομική διαδικασία και με τα κατάλληλα έγγραφα το θύμα παραπέμφθηκε στο Νοσοκομείο. Μετά την επίθεση το θύμα σταμάτησε να δουλεύει εκεί με το φόβο μελλοντικής επίθεσης»⁴.

---

⁴ Βλ. κατωτέρω, Ενότητα III γ) Δικαστικές αποφάσεις.

3. Επιθέσεις κατά προσφύγων στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης

Στην ενότητα αυτή αναλύονται **7 περιστατικά** κατά νεοαφιχθέντων ατόμων στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης. Πρέπει να τονιστεί εξ αρχής η δυσκολία καταγραφής περιστατικών κατά του νεοαφιχθέντος πληθυσμού. Λόγοι που συμβάλλουν σε αυτό είναι η προσωρινότητα της διαμονής των νεοεισερχομένων και οι μεγάλοι αριθμοί τους που δυσκολεύουν τον εντοπισμό των θύματων, ακόμα και όταν οι επιθέσεις αφήνουν εμφανή σημάδια. Επιπλέον, στις περιπτώσεις αυτές τα θύματα δεν επιθυμούν να καταγγείλουν την επίθεση φοβούμενα ότι αυτό θα καθυστερούσε την περαιτέρω πορεία προς άλλες χώρες της Ευρώπης.

5 περιστατικά έλαβαν χώρα **τον Αύγουστο του 2015** στη Μόρια της Λέσβου, 1 στην Αστυνομική Διεύθυνση της Κω και 1 στην πλατεία Βικτωρίας τον περασμένο Δεκέμβριο. Σε **4** περιστατικά προκλήθηκαν **σωματικές βλάβες** (ή και εξυβρίσεις), σε **2** προκλήθηκαν **φθορά ξένης περιουσίας και εξύβριση** και σε **1 έργο εξύβριση και παρενόχληση**. Τα θύματα ήταν **6 ανήλικοι και 1 ενήλικος** (όλοι άνδρες). Δράστες ήταν 2 ένστολοι, 4 δόκιμοι φρουροί, ενώ 1 περιστατικό αποδίδεται σε εξτρεμιστική ομάδα.

Στα περισσότερα περιστατικά κατά ανηλίκων νεοαφιχθέντων, διαφαίνεται η δυσκολία διαχείρισης τέτοιων περιπτώσεων από τους ένστολους και τους φρουρούς. Οι ανήλικοι αντιμετωπίστηκαν στις περιπτώσεις αυτές ως κρατούμενοι και με ιδιαίτερη καχυποψία. Ξεχωρίζουν δύο περιστατικά, στα οποία η επίθεση πυροδοτήθηκε από τις μπλούζες με την τουρκική σημαία που φορούσαν τα θύματα, τα οποία είχαν αφιχθεί από την Τουρκία. Στις δύο αυτές περιπτώσεις, οι δράστες εξύβρισαν τους ανηλικούς με περιφρονητικό τρόπο και έκαψαν τις μπλούζες τους. Παρά την ενίσχυση της παρουσίας της ΜΚΟ ΜΕΤΑΔρασης, που κατέγραψε τα συγκεκριμένα περιστατικά, δεν προέκυψαν άλλες καταγραφές. Η εξομάλυνση της διαχείρισης αυτών των περιπτώσεων από τους εμπλεκόμενους φορείς ενδεχομένως απομόνωσε τέτοιες συμπεριφορές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το περιστατικό του Δεκεμβρίου 2015, το οποίο καταδεικνύει τη δυσκολία καταγραφής των επιθέσεων κατά των νεοαφιχθέντων. Το σοβαρό αυτό περιστατικό έλαβε χώρα στην πλατεία Βικτωρίας και καταγράφηκε στην Ειδομένη από εργαζόμενο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες:

«Το θύμα διέμενε σε σκηνή στην Πλ. Βικτωρίας περίπου το τελευταίο 10ήμερο του Δεκεμβρίου. Ομάδα Ελλήνων πήγαν στην πλατεία και άρχισαν να φωνάζουν κατά των ανθρώπων που είχαν κατασκηνώσει στην πλατεία για να φύγουν και να αδειάσουν την περιοχή. Σύμφωνα με το θύμα, ενώ φώναζαν και έσπρωχναν τους άλλους, στοχοποίησαν και έβαλαν φωτιά στην σκηνή του. Η σκηνή έπεσε πάνω του και υπέστη εγκαύματα 2ου βαθμού στο δεξιό μέρος του σώματος του (πρόσωπο, μπράτσο και πόδι). Δεν έλαβε θεραπεία για τα εγκαύματα και σύμφωνα με το γιατρό της Praksis στην Ειδομένη μολύνθηκαν, οπότε χρειάστηκε αντιβιοτικά. Το θύμα μοιάζει πολύ ευάλωτο και δυσκολεύεται να δείξει εμπιστοσύνη σε οποιονδήποτε».

Διαφορετική περίπτωση αποτελεί η επίθεση κατά νεοαφιχθείσας τρανς γυναίκας από ομοεθνή της στην Κω⁵. Το θύμα αρχικά δέχτηκε λεκτική επίθεση και ο δράστης την κατηγορήσε ότι «προσβάλλει τους συμπατριώτες της» επειδή αναφέρει ότι είναι τρανς γυναίκα. Το θύμα δεν απάντησε στις προσβολές. Στην συνέχεια ο δράστης της πέταξε ένα μπουκαλάκι που κρατούσε στα χέρια και την έβρισε. Σύμφωνα με το θύμα, δεν υπήρξαν άλλα περιστατικά από την στιγμή που έφτασε στην Ελλάδα μέχρι την στιγμή της καταγραφής.

---

⁵ Το περιστατικό έχει συνυπολογιστεί στις επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου.

Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι παρά τις προσπάθειες του Δικτύου να προσαρμόσει τα εργαλεία του στις παρούσες συνθήκες, έκτακτες και μη, προκειμένου να αποτυπώσει με τον πληρέστερο δυνατό τρόπο τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των επιθέσεων, τα θύματα στις περιπτώσεις αυτές είναι ακόμα πιο ευάλωτα και δυσκολεύονται περισσότερο να μιλήσουν για την εμπειρία τους. Πάντως, παρά το χαμηλό αριθμό περιστατικών σε σχέση με τον αριθμό των ατόμων που εισήλθαν στην Ελλάδα στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης, το Δίκτυο επισημαίνει την ανάγκη διαρκούς επαγρύπνησης για τυχόν κλιμάκωση της βίας εναντίον τους στο μέλλον.

Γ. Επιθέσεις κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ

Στην πλειονότητα των επιθέσεων που καταγράφηκαν κατά το 2015 από το Δίκτυο στοχοποιήθηκαν άτομα ΛΟΑΤΚΙ λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και λόγω ταυτότητας φύλου. Συνολικά καταγράφηκαν **185 περιστατικά**⁶, στα οποία στοχοποιήθηκαν περισσότεροι από **98 άνδρες, 30 γυναίκες, 54 διεμφυλικά άτομα και 9 κουήρ**. Στην πλειοψηφία τους τα θύματα δέχτηκαν επίθεση λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού (125 περιστατικά), σε 54 περιστατικά λόγω ταυτότητας φύλου, αλλά δεν λείπουν οι περιπτώσεις στις οποίες στοχοποιήθηκαν λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου.

Οι καταγεγραμμένες επιθέσεις κατά ΛΟΑΤΚΙ περιλαμβάνουν σχεδόν κάθε τύπο εγκληματικής πράξης και αποτυπώνουν μοτίβα κάθε δυνατής έντασης. Καταγράφηκαν από σοβαρές επιθέσεις, όπως λ.χ. πυροβολισμοί, που είχαν ως αποτέλεσμα σοβαρές σωματικές βλάβες, βιασμοί και ασέλγειες, με στόχο την σεξουαλική απαξίωση του θύματος και τη «διόρθωση» των σεξουαλικών προτιμήσεων του, έως «κοινότοπες» λεκτικές επιθέσεις των οποίων η περιγραφή μαρτυρά τη διάδοσή τους εντός της ελληνικής κοινωνίας και τη σοβαρότητα του αντίκτυπου που έχουν στην καθημερινότητα των στοχοποιούμενων ατόμων.

Μεταξύ των επιθέσεων που καταγράφηκαν ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στα **ενδοοικογενειακά περιστατικά** που συνήθως λαμβάνουν χώρα με την αποκάλυψη των σεξουαλικών προτιμήσεων ή της ταυτότητας φύλου του παιδιού στους γονείς, αλλά και τα **ενδοσχολικά περιστατικά**. Στις περιπτώσεις αυτές, οι γονείς από προστάτες του παιδιού γίνονται δράστες, ενώ οι δάσκαλοι διαδραματίζουν συνήθως ένα «μοιραίο» ρόλο, είτε θετικό είτε αρνητικό.

Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ δέχονται **πολλαπλές επιθέσεις σε μικρά χρονικά διαστήματα**. Συχνά το ένα επεισόδιο μπορεί να πυροδοτήσει ένα επόμενο. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα ανηλικού, ο οποίος υπέστη ενδοοικογενειακή βία από τους γονείς του αφού ανακάλυψαν το σεξουαλικό προσανατολισμό του και την επόμενη ημέρα, δέχτηκε επίθεση και σωματική βία από συμμαθητές του. Οι δράστες του δεύτερου περιστατικού ξεκίνησαν την επίθεση χλευάζοντας το θύμα για τις εκδορές και τους μώλωπες που έφερε «επειδή οι γονείς του είχαν μάθει» για τον σεξουαλικό προσανατολισμό του. Με άλλα λόγια, η βία που άσκησαν οι γονείς στον ανήλικο πυροδότησε και ενδεχομένως «νομιμοποίησε» στα μάτια των συμμαθητών του την άσκηση βίας από αυτούς.

---

⁶ Στα περιστατικά αυτά συμπεριλαμβάνονται οι επιθέσεις κατά ακτιβιστών κατά την περίοδο συζήτησης του Σχεδίου Νόμου για το Σύμφωνο Συμβίωσης, καθώς τα θύματα αυτοπροσδιορίζονται και δέχτηκαν επίθεση ως άτομα ΛΟΑΤΚΙ.

Η αύξηση των περιστατικών κατά την περίοδο συζήτησης στη Βουλή του Σχεδίου Νόμου για το **Σύμφωνο Συμβίωσης** επιβεβαιώνει ότι η πολιτική επικαιρότητα δύναται να πυροδοτήσει τη διάπραξη εγκλημάτων προκατάληψης. Επομένως, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τα δημόσια πρόσωπα ότι ο πολιτικός λόγος και ο δημόσιος λόγος, όπως αυτός εκφέρεται ιδίως μέσω των ΜΜΕ, υποδαυλίζουν τις προκαταλήψεις και δύνανται να θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια των στοχοποιούμενων ατόμων.

1. Επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού

Από τα 185 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ, στα **125** στοχοποιήθηκαν τα θύματα λόγω **σεξουαλικού προσανατολισμού**. Σε **4** περιστατικά εξ αυτών οι δράστες στοχοποίησαν τα θύματα επιπλέον είτε γιατί ήταν αλλοδαποί, ανάπηροι, ή λόγω θρησκείας.

Θύματα: Σε **93** περιστατικά στοχοποιήθηκαν άνδρες, εκ των οποίων 2 τρανς, σε 24 περιστατικά στοχοποιήθηκαν γυναίκες, σε 7 περιστατικά τα θύματα ήταν μεικτές ομάδες (κουήρ, άνδρες, γυναίκες), ενώ σε 1 περιστατικό το θύμα αυτοπροσδιορίζεται ως κουήρ. **Ηλικία θυμάτων:** σε 26 περιστατικά τα θύματα ήταν **ανήλικα** (11-18 ετών), σε 89 περιστατικά τα θύματα ήταν μεταξύ **19 και 30 ετών**, σε 17 περιστατικά μεταξύ των θυμάτων βρίσκονταν άτομα ήταν μεταξύ **31-40** και σε 2 περιστατικά κάποια από τα θύματα ήταν άνω των **40**.

Δράστες: κυρίως άνδρες (**103** περιστατικά), εκ των οποίων **6** περιστατικά με αποκλειστικά ανήλικους δράστες ή με τη συμμετοχή ανηλικών, 61 περιστατικά από άνδρες 19-30 ετών, 19 περιστατικά από άνδρες 30-45 ετών και 12 περιστατικά στα οποία οι δράστες ήταν μεγαλύτερης ηλικίας (40-60 ετών). **9** περιστατικά με δράστες γυναίκες ηλικίας κυρίως άνω των **40 έως 60 ετών**. **9** περιστατικά από μεικτές ομάδες δραστών. **3** περιστατικά όπου οι δράστες αποκλειστικά ή σε συνδυασμό ήταν οι γονείς ή άλλοι συγγενείς.

Ως προς τον **τύπο των εγκληματικών πράξεων**, το Δίκτυο δεν μπορεί παρά να σταθεί στα περιστατικά των δύο **βιασμών** που κατέγραψε κατά το 2015. Το ένα περιστατικό αφορούσε σε «διορθωτικό βιασμό» λεσβίας από άνδρες, ενώ το δεύτερο βιασμό υπέστη ανήλικο αγόρι από ανήλικους λόγω της έκφρασης φύλου (δηλαδή στοχοποιήθηκε γιατί θεωρήθηκε ότι δεν εκφράζει το φύλο του σύμφωνα με τα στερεότυπα περί ανδρισμού). Τα δύο αυτά περιστατικά συνέβησαν στην επαρχία, στοιχείο το οποίο δημιουργεί επιπρόσθετες σοβαρές συνέπειες για τα θύματα. Προκαλεί αποστροφή η περιγραφή της μεταχείρισης του θύματος από τη μητέρα του αφού είχε υποστεί το βιασμό:

«Το θύμα, σε άσχημη κατάσταση, επέστρεψε στο σπίτι του. Εκεί διηγήθηκε το γεγονός στην μητέρα της, η οποία χτύπησε το θύμα και της απέδωσε την ευθύνη του συμβάντος (λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού της). Η μητέρα του θύματος ζήτησε να μη μάθει τίποτα ο πατέρας της και η γειτονιά, για να μη «ντροπιαστούν». Επίσης της είπε πως θα το ξεπεράσει με τον καιρό και για αυτό να «βάλει μυαλό» και να «αλλάξει μυαλά» αλλιώς θα την σκοτώσει, για τη ντροπή που πιθανά να περάσει η οικογένεια τους».

Το περιστατικό δεν καταγγέλθηκε στην αστυνομία λόγω της πίεσης που άσκησε η μητέρα. Το θύμα δεν μπορεί να πιστέψει ότι θα τη βοηθήσουν οι αρχές, δεδομένου ότι έχει χάσει την εμπιστοσύνη της στους οικείους της. Σε παρόμοιες περιπτώσεις, η καταγραφή του περιστατικού από το Δίκτυο λειτουργεί ως μοναδική διέξοδος, όπως δηλώνουν τα θύματα.

Το δεύτερο περιστατικό (κατά του ανηλίκου) μαρτυρά ότι η βία μεταξύ ανηλίκων δύναται να εκδηλωθεί με ιδιαίτερα σκληρό τρόπο κατά παιδιών που στοχοποιούνται γιατί θεωρείται ότι διαφέρουν. Στο συγκεκριμένο σκληρό περιστατικό, οι δράστες δεν αρκέστηκαν στην πράξη αλλά τη βιντεοσκοπήσαν και στη συνέχεια τη δημοσίευσαν στην σχολική κοινότητα με σκοπό τον περαιτέρω εξευτελισμό του θύματος. Στην περίπτωση αυτή, η αντιμετώπιση από τους γονείς ήταν η δέουσα και οι αρχές έχουν επιληφθεί, αλλά το παιδί αντιμετωπίζει παρεπόμενες συνέπειες στο σχολικό του περιβάλλον, με αποτέλεσμα να προκύπτουν θεσμικά ερωτήματα για την κατάλληλη διαχείριση τέτοιων περιστατικών από την ευρύτερη σχολική κοινότητα, ιδίως στην επαρχία.

Κατά το 2015 καταγράφηκαν επίσης **4 περιστατικά ασέλγειας**. Σε ένα εξ αυτών, το θύμα δεν βρήκε τη δέουσα ανταπόκριση από το Αστυνομικό Τμήμα στο οποίο προσήλθε για να το καταγγείλει, αλλά αντιθέτως έγινε αντικείμενο χλευασμού από τους αστυνομικούς λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού του. Πρόκειται για περιστατικό δευτερογενούς θυματοποίησης, δεδομένου ότι το θύμα θυματοποιήθηκε εκ νέου από τους εκπροσώπους των αρχών που έχουν αναλάβει από την Πολιτεία το ρόλο να προστατεύουν τα θύματα. Το θύμα αποχώρησε από το τμήμα και ήρθε σε επαφή με το Δίκτυο. Το περιστατικό ανέλαβε δικηγόρος που συνεργάζεται με ΜΚΟ στον πόλη όπου συνέβη το περιστατικό.

Ο καθοριστικός ρόλος των μαρτύρων γίνεται αντιληπτός από την περιγραφή του ακόλουθου περιστατικού:

«Τα θύματα κάθονταν αγκαλιά στην πλατεία. Δυο άγνωστοι νεαροί που πέρασαν από το σημείο εξύβρισαν τα δύο θύματα με κίνητρο το θεωρούμενο σεξουαλικό προσανατολισμό τους («Κοίτα τις λεσβίες!»). Τα θύματα δεν έδωσαν σημασία στο γεγονός και συνέχισαν να κάθονται στο σημείο. Μετά από περίπου 3-4 λεπτά οι δύο θύτες της εξύβρισης επέστρεψαν με άλλους δύο (σύνολο 4 άτομα) και επιτέθηκαν στα δύο κορίτσια. Έπιασαν τα θύματα από τα μαλλιά και τις χτυπούσαν με χαστούκια, μπουνιές και κλοτσιές στο σώμα, λέγοντας πως αυτό που κάνουν είναι «αφύσικο». Επιπρόσθετα ο νεότερος από τους δράστες ασέλγησε⁷ εις βάρος της μίας από τις δύο κοπέλες. Τα δύο θύματα φώναζαν για βοήθεια αλλά εκείνη την ώρα δεν υπήρχε κίνηση στους δρόμους. Ωστόσο στο σημείο που έγινε η πράξη έφτασε ένα ζευγάρι (άνδρας και γυναίκα, 30-35 ετών) και όταν τους αντιλήφθηκαν οι δράστες αποχώρησαν τρέχοντας. Οι δύο μάρτυρες βοήθησαν τα θύματα να συνέλθουν δίνοντάς τους λίγο νερό. Τα θύματα εξήγησαν τι προηγήθηκε στο ζευγάρι και αυτοί από την μεριά τους έδωσαν τα στοιχεία τους σε περίπτωση που κινηθεί κάποια νομική διαδικασία. Η 18χρονη που υπέστη την ασέλγεια ήταν σε επιβαρυνμένη ψυχολογική κατάσταση και δεν ήταν σε θέση να καταγγείλει το περιστατικό στην Αστυνομία».

Σε **27 περιστατικά** από τις 125 επιθέσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού προκλήθηκαν **σωματικές βλάβες** σε συνδυασμό με εξυβρίσεις ή/και απειλές από ξυλοδαρμούς, ελαφρύτερες επιθέσεις, ρίψη αντικειμένων (πέτρες κλπ.).

Μεταξύ των περιστατικών αυτών, ορισμένα θύματα στοχοποιήθηκαν για τον **σεξουαλικό τους προσανατολισμό και για την αναπηρία τους ή την εθνική τους προέλευση**. Στις περιπτώσεις που το θύμα προσπαθήσει να υπερασπιστεί λεκτικά τον εαυτό του παρατηρείται ότι οι δράστες προβαίνουν στην άσκηση σωματικής βίας. Στο ακόλουθο παράδειγμα παρατίθεται περιστατικό κατά ΑμεΑ:

---

⁷ Η ακριβής περιγραφή της πράξης παραλείπεται όταν θεωρείται ότι θα επιβαρύνει ψυχολογικά περαιτέρω το θύμα η δημοσιοποίησή της.

«Ενώ το θύμα το οποίο κάνει χρήση τετράποδου μπαστουνιού με στήριγμα αγκώνα, περνούσε από την πλατεία (...), άγνωστος άνδρας άρχισε να τον βρίζει αναφερόμενος στην αναπηρία του και τον θεωρούμενο σεξουαλικό προσανατολισμό του. Όταν το θύμα απάντησε ότι δεν είχε κανένα δικαίωμα να εκφραστεί έτσι απέναντί του, ο θύτης έσπρωξε το θύμα με αποτέλεσμα να πέσει στο έδαφος. Περαιστικός άνδρας βοήθησε το θύμα να ξανά σηκωθεί και αποδοκίμασε τον θύτη για την πράξη του».

Παρόμοια αντίδραση εκ μέρους των δραστών υπήρξε και στο ακόλουθο παράδειγμα στο οποίο το θύμα στοχοποιήθηκε αρχικά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και στη συνέχεια και λόγω της εθνικής προέλευσής του:

«Το θύμα κατευθυνόμενο προς το μίνι μάρκετ που ήταν κοντά στο σπίτι του, πέρασε έξω από ένα ίντερνετ καφέ κοντά στην πλατεία. Έξω από αυτό υπήρχαν 4 νεαρά άτομα, από τα οποία ο ένας σχολίασε αρνητικά τον σεξουαλικό προσανατολισμό του θύματος. Κατά την επιστροφή του το θύμα αφού άκουσε ξανά τα αρνητικά σχόλια, πήγε προς τα νεαρά άτομα και ζήτησε να του εξηγήσουν τον λόγο που τον βρίζουν. Τότε ο δράστης έβρισε το θύμα σχετικά με τον σεξουαλικό του προσανατολισμό και την εθνική του προέλευση και τον χτύπησε με γροθιά στο πρόσωπο».

Σε **91 περιστατικά** τα θύματα δέχτηκαν εξυβρίσεις, πολλές εκ των οποίων, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως **έργω εξυβρίσεις** καθώς συνοδεύονταν από ενέργειες με τις οποίες οι δράστες επεδίωξαν να εξευτελίσουν τα θύματα. Στις περιπτώσεις αυτές, οι δράστες φτύνουν τα θύματα ή τους πετάνε διάφορα αντικείμενα. Παρόλο που συχνά αυτή η συμπεριφορά καταγράφεται κατά ομόφυλων ζευγαριών που λ.χ. περπατάνε χέρι-χέρι, παρόμοιες επιθέσεις έχουν καταγραφεί και κατά ομάδων, όταν μέλος αυτής στοχοποιείται ως ομοφυλόφιλος-η.

Περαιτέρω ενέργειες: Έχει κινηθεί η ποινική διαδικασία για **6 περιστατικά**, ενώ **4 περιστατικά** είχαν καταγγελθεί στην αστυνομία την στιγμή της καταγραφής. Σε **90 περιστατικά**, το θύμα δεν θέλει να προβεί σε καταγγελία, είτε γιατί φοβάται τον αντίκτυπο στην ιδιωτική του ζωή (αντίδραση των γονέων), είτε γιατί δεν έχει εμπιστοσύνη στις αρχές. Σε **17 περιστατικά** το θύμα θέλει να προβεί σε καταγγελία. Σε **10 περιστατικά** το θύμα αναζητά ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

2. Επιθέσεις λόγω ταυτότητας φύλου

Από τα 185 περιστατικά κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων, σε **60 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν διεμφυλικά άτομα και κουήρ (σε 2 επιθέσεις στοχοποιήθηκαν ακτιβιστές). Σε **42 περιστατικά** τα θύματα δήλωσαν ότι είχαν υποστεί και άλλες επιθέσεις, ενώ δέχονται επιθέσεις και σε μεγαλύτερες ηλικίες σε σχέση με άλλες ομάδες. Πρόκειται για βίαια περιστατικά, στα οποία η σωματική βία συνοδεύεται από πράξεις εξευτελισμού του θύματος και κλοπές. Είναι χαρακτηριστικό ότι καταγράφονται περισσότερα περιστατικά κατά γυναικών τρανς, στοιχείο που οφείλει η Πολιτεία να συνοπολογίσει κατά τη χάραξη και εφαρμογή των πολιτικών πρόληψης και καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών. Σε **14 περιστατικά** τα θύματα στοχοποιήθηκαν σωρευτικά λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Η σώρευση περισσότερων προκαταλήψεων δύναται να συγκεντρώνεται είτε στο ίδιο θύμα είτε σε ομάδα θυμάτων. Για να γίνει περισσότερο κατανοητό, σε αυτή την κατηγορία εμπίπτει επίθεση κατά τρανς γυναίκας, η οποία στοχοποιήθηκε τόσο ως διεμφυλική όσο και ως «ομοφυλόφιλος άνδρας». Σε άλλη περίπτωση, στοχοποιήθηκαν περισσότερα θύματα, τα οποία είτε είναι διεμφυλικά άτομα είτε φίλοι τους οι οποίοι στοχοποιούνται ως ομοφυλόφιλοι.

Θύματα: γυναίκες τρανς (45 περιστατικά), κουήρ (5 περιστατικά), άνδρες τρανς (3 περιστατικά), μεικτή ομάδα (7 περιστατικά). **Ηλικία θυμάτων:** 16 ετών - 19 ετών (8 περιστατικά), 21-30 ετών (29 περιστατικά), 31-40 ετών (18 περιστατικά), 42-50 ετών (5 περιστατικά). Σε 1 περιστατικό ένα εκ των θυμάτων ήταν 60 ετών.

Δράστες: άνδρες σε 49 περιστατικά, ενώ σε 1 περιστατικό ο πατέρας του θύματος, γυναίκες σε 7 περιστατικά, μεικτή ομάδα σε 2 περιστατικά. Σε 7 περιστατικά (ασέλγεια, σωματική βλάβη, απειλές, εξύβριση) εμπλέκονταν ανήλικοι (15 ετών και άνω). Σε 25 περιστατικά οι δράστες ήταν μεταξύ 20-30 ετών. Σε 19 περιστατικά οι δράστες ήταν 35-60 ετών. Στα 49 περιστατικά ήταν αποκλειστικά Έλληνες, κατά τη μαρτυρία των θυμάτων. Σε 41 περιστατικά οι δράστες ήταν πολίτες, σε 2 περιστατικά υπάρχει υπόνοια ότι οι δράστες (ή κάποιος εξ αυτών) ανήκαν σε εξτρεμιστική οργάνωση. Στα 32 περιστατικά η επίθεση προήλθε από ομάδα δραστών (τουλάχιστον 2 άτομα).

Περαιτέρω ενέργειες: Κατά την καταγραφή, σε 46 περιστατικά τα θύματα δήλωσαν ότι δεν ήθελαν να προβούν σε καταγγελία. Συχνά αναφέρεται από τα θύματα ότι δεν καταγγέλλουν τις επιθέσεις λόγω της απουσίας νομικής αναγνώριση της ταυτότητας φύλου. Σε 7 περιστατικά το περιστατικό είχε καταγγελθεί στην αστυνομία (βλ. δίκες- αποφάσεις). Σε 4 περιστατικά το θύμα αναζητά ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Τύπος εγκληματικής πράξης: βαριά σωματική βλάβη - πυροβολισμός (1), ασέλγεια (2), σωματικές βλάβες (21), ληστεία (1), εξυβρίσεις/ απειλές (34), παρενόχληση (1).

Από την περιγραφή του περιστατικού στο οποίο ο δράστης πυροβόλησε τρανς γυναίκα γίνεται αντιληπτό από τη λεκτική επίθεση που προηγήθηκε και από την στόχευση των πυροβολισμών ότι το θύμα στοχοποιήθηκε λόγω ταυτότητας φύλου :

«Τα ξημερώματα της Πέμπτης 21.5.2015, περί ώρα 6.00-6.10 το πρωί, στην περιοχή κοντά στο Σταθμό Λαρίσης κοντά στη Διεύθυνση Τροχαίας Αττικής και πλησίον των γραφείων της Χρυσής Αυγής, άγνωστος εύσωμος άντρας ηλικίας 35-40 ετών όταν αντιλήφθηκε ότι είχε μπροστά του τρανς γυναίκα, την εξύβρισε αποκαλώντας τη «τραβέλι». Εκείνη του ανταπάντησε υπερασπιζόμενη την αξιοπρέπεια της. Στη συνέχεια το θύμα δεν κατάλαβε πώς, καθώς όλα έγιναν πολύ γρήγορα, την πυροβόλησε στα πόδια, στους μηρούς και κοντά στα γεννητικά όργανα, πιθανότατα με κνηγετικό όπλο. Η τρανς γυναίκα έφτασε τρομοκρατημένη και αιμόφυρτη στην είσοδο της Τροχαίας όπου γυναίκα αξιωματικός της Τροχαίας προσπάθησε να τη συνεφέρει, της προσέφερε νερό και τις πρώτες βοήθειες και αμέσως κάλεσε το ΕΚΑΒ. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της τρανς γυναίκας, η συμπεριφορά των αστυνομικών της Τροχαίας υπήρξε υποδειγματική. Μεταφέρθηκε σε κεντρικό νοσοκομείο της Αθήνας στη χειρουργική κλινική όπου της καθάρισαν και αφαίρεσαν τα θραύσματα από τα σκάγια (...)

Στο προηγούμενο περιστατικό, το θύμα προσπάθησε να υπερασπιστεί τον εαυτό του κατά της λεκτικής επίθεσης που δέχτηκε αρχικά και στη συνέχεια δέχτηκε τους πυροβολισμούς. Στο ακόλουθο παράδειγμα, το θύμα δεν απάντησε στη λεκτική επίθεση αλλά δεν απέφυγε τη σωματική βία:

«Το θύμα περπατούσε προς το σπίτι του, άγνωστοι νεαροί που ήταν λίγα μέτρα πιο πίσω σχολίαζαν αρνητικά την ταυτότητα φύλου του θύματος. Το θύμα δεν έδωσε καμία σημασία και ανέπτυξε το βήμα της με σκοπό να απομακρυνθεί και να μην τους ακούει. Τότε έτρεξαν, την έπιασαν και την έριξαν στο έδαφος και ενώ την εξύβριζαν, ο ένας την χτυπούσε με γροθιές στην κοιλιακή χώρα ενώ ο δεύτερος θύτης της άρπαξε την τσάντα, την άνοιξε και την άδειασε

πάνω της προσβάλλοντας την για το ότι ήταν «γυναικεία τσάντα» και για τα αντικείμενα που είχε μέσα σε αυτή (είδη μακιγιάζ, κ.α.). Οι θύτες έφυγαν και απέσπασαν τα χρήματα (45€) που είχε στο πορτοφόλι της καθώς και το κινητό και φορτιστή που είχε μέσα στην τσάντα. Από την επίθεση έχει εκχυμώσεις και εκδορές στο σώμα της».

Στις περιπτώσεις αυτές, τα θύματα δέχτηκαν βίαιες επιθέσεις από άγνωστους δράστες. Καταγράφηκαν ωστόσο και περιστατικά, στα οποία το θύμα δέχεται επιθέσεις από το περιβάλλον του ή τη γειτονιά, με αποτέλεσμα να βιώνει καθημερινά βίαιες καταστάσεις. Σε ένα εξ αυτών, το θύμα έχει στοχοποιηθεί από πολυμελή ομάδα νεαρών ατόμων τα οποία την παρενοχλούν είτε υβρίζοντάς την είτε πετώντας κροτίδες στο σπίτι της. Το θύμα προσπάθησε να μιλήσει με το διευθυντή του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά και τον Σύλλογο γονέων και κηδεμόνων. Σε άλλο περιστατικό, τρανς γυναίκα έχει στοχοποιηθεί από γείτονες και δέχεται συνεχείς παρενοχλήσεις και απειλές, ώστε να εγκαταλείψει την οικία της.

Η βιαιότητα που αντιμετωπίζουν τα διεμφυλικά άτομα στην καθημερινότητά τους συνοψίζεται στο περιστατικό που ακολουθεί:

« Το θύμα πήγε να αγοράσει ψωμί από το φούρνο της γειτονιάς της. Όταν μπήκε μέσα στο μαγαζί η θύτης του περιστατικού έβγαλε ένα βερνίκι νυχιών και αφού έβρισε το θύμα για την ταυτότητα φύλου του, της πέταξε το βερνίκι πάνω στα ρούχα της λέγοντας “τώρα πως νιώθεις ανώμαλη που είσαι βαμμένη;” ».

Γίνεται αντιληπτό ότι τα διεμφυλικά άτομα κινδυνεύουν από τυχαίες ή συνεχιζόμενες επιθέσεις, ακόμα και στο στενό πλαίσιο της γειτονιάς τους. Για το λόγο αυτό, το Δίκτυο τονίζει ότι η νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα για την προστασία των διεμφυλικών, όπως συστήνει στην Πολιτεία η ΕΕΔΑ⁸. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η έκδοση εγκυκλίου με σαφείς οδηγίες προς τους αστυνομικούς για τη μεταχείριση των θυμάτων επιθέσεων λόγω ταυτότητας φύλου, ώστε να αποτρέπεται η δευτερογενής θυματοποίηση και να διευκολύνεται το έργο της αστυνομίας.

Δ. Καταγραφές αντισημιτικών επιθέσεων

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας κατέγραψε **4 περιστατικά** βεβήλωσης χώρων με θρησκευτικό και συμβολικό χαρακτήρα. Δύο περιστατικά αφορούν στη βεβήλωση νεκροταφείων στη Νίκαια και στην Καβάλα με ναζιστικά και αντισημιτικά συνθήματα. Για τη βεβήλωση του νεκροταφείου στη Νίκαια, ανέλαβε την ευθύνη στο διαδικτυο η οργάνωση «Combat18 Hellas» κατόπιν ανάρτησης φωτογραφιών με την «υπογραφή» της οργάνωσης.

Το τρίτο περιστατικό αφορά στη βεβήλωση του μνημείου για τους 1484 Εβραίους από την Καβάλα που δολοφονήθηκαν στο στρατόπεδο στην Τρεμπλίνκα, 11 μέρες μετά τα αποκαλυπτήρια. Στο τέταρτο περιστατικό, καταγράφηκε η βεβήλωση της αναμνηστικής πλάκας στην παιδική χαρά της πλατείας Πάφου για τα 13.000 παιδιά που δολοφονήθηκαν από τους ναζί.

Η βεβήλωση ιερών και συμβολικών χώρων στοχοποιεί την εβραϊκή κοινότητα στο σύνολό της. Η ανάληψη της ευθύνης από οργανώσεις επιχειρεί να τις ισχυροποιήσει στο νεοναζιστικό πεδίο και να στείλει ένα μήνυμα στην κοινωνία για τη δράση τους, είτε για

---

⁸ ΕΕΔΑ, *Διεμφυλικά Άτομα και Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου* (23.10.2015).

να προσελκύσει νέα μέλη είτε για να φοβίσει όσους δεν ασπάζονται την ιδεολογία τους. Δύο από περιστατικά καταγγέλλθηκαν στην αστυνομία.

Ε. Καταγραφές επιθέσεων κατά Ρομά και μουσουλμανικής μειονότητας

Για πρώτη φορά καταγράφηκαν από το Δίκτυο **2 επιθέσεις κατά ανηλίκων Ρομά**. Οι επιθέσεις έλαβαν χώρα στο πλαίσιο επεισοδίου με ρατσιστικά χαρακτηριστικά εντός του σχολικού χώρου ανάμεσα σε παιδιά γυμνασίου. Στο επεισόδιο παρέμβηκαν παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί ένα παιδί Ρομά. Οι γονείς των θυμάτων κατήγγειλαν την ένταση που επικρατεί μεταξύ της ποντιακής κοινότητας και της δικής τους και την επικράτηση ακραίων ιδεολογιών στην περιοχή με αποτέλεσμα να στοχοποιούνται τα παιδιά Ρομά με χαρακτηρισμούς όπως «παλιογύφτισσα» και «από τότε που ήρθατε βρώμισατε το σχολείο μας».

Θύματα: 2 ανήλικοι (13 + 14 ετών). **Δράστες:** Ανήλικη (14 ετών) + μεικτή ομάδα (παιδιά Γ' Λυκείου).

Επιπλέον καταγράφηκαν για πρώτη φορά, **2 επιθέσεις κατά μειονοτικών της Θράκης**, 1 κατά ατόμου και ένα κατά κόμματος. Στο πρώτο, το θύμα, πρόεδρος αθλητικού και πολιτιστικού σωματείου, δέχτηκε επίθεση με ρατσιστικές ύβρεις από πολιτικό πρόσωπο που δραστηριοποιείται στην περιοχή.

Στο δεύτερο περιστατικό, στοχοποιήθηκαν τα γραφεία του κόμματος DEB - ΚΙΕΦ (Κόμμα Ισότητας, Ειρήνης και Φιλίας). Ο αντιπρόεδρος βρήκε το κτίριο των γραφείων παραβιασμένο και τα περισσότερα τζάμια σπασμένα. Ένας εσωτερικός χώρος προοριζόταν για έκθεση αντικειμένων του ιδρυτή του κόμματος Σαδίκ Αχμέτ, ο οποίος είχε σκοτωθεί σε αυτοκινητιστικό. Από το χώρο αυτό απουσίαζε το κυρίως έκθεμα που ήταν το κατεστραμμένο όχημα από το αυτοκινητιστικό. Στον τοίχο υπήρχε η υπογραφή «Φρουροί της Θράκης», η οποία δεν έχει ξαναχρησιμοποιηθεί, και σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα θα μπορούσε να παραπέμψει σε ακροδεξιά οργάνωση που δρούσε πριν δεκαετίες και ονομαζόταν «Γεράκια της Θράκης».

ΣΤ. Επιθέσεις κατά υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Το Δίκτυο καταγράφει εγκληματικές πράξεις ή βίαιες ενέργειες ή συμπεριφορές σε βάρος των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και στοχοποιούνται λόγω αυτής τους της ιδιότητας⁹. Οι επιθέσεις αυτές έχουν παγκοσμίως αυξηθεί. Με βάση τις καταγγελίες που έλαβε κατά το 2015 ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την προστασία των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αφορούσαν σε 80 Κράτη, μεταξύ των οποίων δεν γνωρίζουμε εάν περιλαμβάνονται καταγγελίες κατά της Ελλάδας, αναφέρει στην ετήσια έκθεσή του προς το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ :

«Υπερασπιστές έχουν στιγματιστεί, δυσφημιστεί και «εξοστρακιστεί». Δέχτηκαν απειλές, παρενοχλήσεις και παρακολούθηση. Δέχτηκαν επιθέσεις, υπέστησαν βιασμούς, δολοφονήθηκαν και εξαφανίστηκαν ακούσια. Συχνά συλλαμβάνονται και κρατούνται

---

⁹ ΟΗΕ, A/RES/53/144, «Διακήρυξη για το Δικαίωμα και την Ευθύνη των Ατόμων και Κοινωνικών Ομάδων και Φορέων για την Προώθηση και την Προάσπιση των Διεθνώς Αναγνωρισμένων Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών», 53/144: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Greek_Declaration.pdf

αυθαίρετα, διώκονται και καταδικάζονται με ψευδείς κατηγορίες. Υπόκεινται σε νόμους και κανονισμούς που θίγουν τα δικαιώματά τους, ιδίως το δικαίωμά τους στην ελευθερία της έκφρασης, του συνεταιρίζεσθαι και της ελευθερίας της κυκλοφορίας»¹⁰.

Το Δίκτυο έχει ενσωματώσει τις καταγραφές επιθέσεων κατά των υπερασπιστών για δύο βασικούς λόγους: *πρώτον*, η διασύνδεση και η αλληλεγγύη μεταξύ των υπερασπιστών ενισχύει την προστασία τόσο των ιδίων όσο και των θυμάτων ρατσιστικής βίας και *δεύτερον*, η καταγραφή των επιθέσεων αυτών αποτυπώνει καλύτερα την εικόνα της κατάστασης σε σχέση με τις στοχοποιούμενες ομάδες. Με άλλα λόγια, η κλιμάκωση των επιθέσεων κατά των υπερασπιστών κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για τις ομάδες που υπερασπίζονται.

Κατά το 2015, καταγράφηκαν συνολικά **15 περιστατικά κατά υπερασπιστών**. Σε αυτά περιλαμβάνονται **10 περιστατικά** κατά ακτιβιστών οι οποίοι στοχοποιήθηκαν **λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου** (σε 1 περιστατικό το θύμα στοχοποιήθηκε και λόγω θρησκείας), σε 1 περιστατικό στοχοποιήθηκε το θύμα λόγω της δράσης του κατά του αντισημιτισμού και **4 περιστατικά κατά εθελοντών στο πλαίσιο της προσφυγικής κρίσης στην Κω**.

Τα περισσότερα περιστατικά κατά ακτιβιστών στο πεδίο δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ έλαβαν χώρα κατά την ψήφιση του Νόμου για το Σύμφωνο Συμβίωσης. Ωστόσο καταγράφηκε και περιστατικό κατά ακτιβιστή στο πλαίσιο του 1ου Φεστιβάλ Υπερηφάνειας στην Κρήτη - Crete Pride, στο οποίο άγνωστος νεαρός χτύπησε με γροθιά εθελοντή στην πλάτη και τον εξύβρισε. Ο διαρκής κίνδυνος στον οποίο εκτίθενται οι υπερασπιστές αποτυπώνεται σε περιστατικό κατά γνωστής ακτιβίστριας στην Πάτρα, η οποία δέχτηκε επίθεση από ομάδα νεαρών που την αναγνώρισε λόγω της δράσης της.

Εκ των 4 περιστατικών που καταγράφηκαν κατά την επίσκεψη μελών του Δικτύου στη **Κω**¹¹, στα 3 περιστατικά θύματα ήταν εθελόντριες (ελληνική, γαλλικής και γερμανικής καταγωγής) της οργάνωσης Αλληλεγγύη Κως. Στα δύο πρώτα περιστατικά που ακολουθούν βλέπουμε ότι άτομα που δραστηριοποιούνται εθελοντικά υπέρ των προσφύγων δέχτηκαν ατομικές επιθέσεις και απειλές. Στο πρώτο παράδειγμα το θύμα δέχτηκε λεκτική και σωματική βία από κάτοικο της περιοχής.

«Το θύμα, εθελόντρια του Αλληλεγγύη Κως, είχε πάει να μοιράσει σαμπουάν στο camp του Captain Elias. Ένας κάτοικος της περιοχής της επιτέθηκε και την εξύβρισε. Της είπε: «Τους φέρνεις εδώ αυτούς» και κατόπιν της επιτέθηκε και της χτύπησε τα χέρια. Το περιστατικό δημοσιοποιήθηκε σε διάφορα μέσα ενώ το θύμα έστειλε προσωπική επιστολή στον θύτη. Εκείνο τον καιρό οι εθελοντές είχαν στοχοποιηθεί».

Σε άλλο περιστατικό, η στοχοποίηση είναι πιο σύνθετη και περιλαμβάνει εκτός από απειλές για τη φυσική ακεραιότητα των εθελοντών, έμμεσες απειλές από το ευρύτερο περιβάλλον τους.

Επιπλέον, καταγράφηκε ένα κλίμα γενικευμένης έντασης, το οποίο συνδέθηκε από τους εθελοντές με τις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου. Κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης κατοίκων της Κω έξω από την αστυνομία, όπου γινόταν η ταυτοποίηση των προσφύγων προκειμένου να δηλώσουν την αντίθεσή τους, μέλος του «Αλληλεγγύη Κως», δέχτηκε

¹⁰ Μεταφράζουμε από την παρ. 26, A/HRC/31/55, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders*.

¹¹ Κοινή αυτοψία από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και το Ελληνικό Φόρουμ Προσφύγων.

επίθεση προκειμένου να της αφαιρέσουν τη φωτογραφική της μηχανή. Τα προηγούμενα 2-3 βράδια ομάδες πολιτών είχαν συγκεντρωθεί έξω από ΑΤ και σύμφωνα με ορισμένες μαρτυρίες, επιτέθηκαν σε πρόσφυγες.

Σε άλλο περιστατικό περιγράφεται μια πρακτική εκδίωξης των νεοαφιχθέντων από συγκεκριμένα σημεία της Κω, η οποία πρέπει να ελεγχθεί ως προς το θεσμικό της υπόβαθρο, εάν δηλαδή όντως υποκινήθηκε από θεσμικούς παράγοντες και δημόσιους λειτουργούς. Το θύμα που αντιτάχθηκε στην πρακτική αυτή δέχτηκε σοβαρές απειλές.

Από τις επιθέσεις κατά υπερασπιστών, εθελοντών και ακτιβιστών που καταγράφηκαν από το Δίκτυο κατά το 2015, προκύπτει ότι οι άνθρωποι που δραστηριοποιούνται στο πεδίο υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή/και προσφέρουν ανθρωπιστική βοήθεια, εκτίθενται σε ιδιαίτερους κινδύνους, είτε κατά τη δράση τους, είτε εκτός αυτής. Για το λόγο αυτό, χρήζουν ειδικής προστασίας από τις αρχές. Το Δίκτυο τονίζει ότι πρέπει να εκδοθεί ειδική εγκύκλιος προς την αστυνομία για τη διαχείριση των καταγγελιών αυτών, ενώ θα ήταν χρήσιμο να αποτυπωθεί και νομοθετικά η προστασία των δικαιωμάτων των υπερασπιστών.

Z. Επιθέσεις με την εμπλοκή ένστολων και δημόσιων λειτουργών

1. Αστυνομική βία

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας καταγράφει από την αρχή της λειτουργίας του τα περιστατικά στα οποία η αστυνομική βία συνδέεται με τη ρατσιστική βία, όπου δηλαδή υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία (εξύβριση, απειλές κ.α.) που καταδεικνύουν ρατσιστικά κίνητρα κατά τη διάρκεια βιαιών περιστατικών από ένστολους. Κατά το έτος 2015, καταγράφηκαν **16 περιστατικά** στα οποία οι δράστες ήταν ένστολοι είτε αποκλειστικά ή σε συνδυασμό με άλλους θύτες. Εξ αυτών, στα **11 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν πρόσφυγες και μετανάστες και σε **5 περιστατικά** στοχοποιήθηκαν άτομα ΛΟΑΤΚΙ. Από αυτά τα περιστατικά, 8 έλαβαν χώρα στο δημόσιο χώρο, 7 σε χώρους κράτησης (Α.Τ. και Κέντρα Ταυτοποίησης), 1 σε σταθμό του ΗΣΑΠ.

Σε 7 περιστατικά τα θύματα υπέστησαν **σωματικές βλάβες ή/και σε συνδυασμό με απειλές και εξύβριση**, σε 2 περιστατικά διαπράχθηκε **φθορά ξένης ιδιοκτησίας** και στα υπόλοιπα **έγιναν αντικείμενο χλευασμού και απειλών**. Στις περισσότερες περιπτώσεις **κατά προσφύγων και μεταναστών**, οι ένστολοι κατέφυγαν σε αδικαιολόγητη άσκηση βίας κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Πρόκειται για αυθαίρετες πρακτικές οι οποίες αποτυπώνουν κατά αντικειμενικό τρόπο την εξευτελιστική αντιμετώπιση των θυμάτων και την άνευ λόγου υπέρβαση εκ μέρους των ένστολων των ορίων άσκησης των καθηκόντων τους. Μόνο σε 2 περιπτώσεις από τις 11, το θύμα ήθελε να προβεί σε καταγγελία κατά την στιγμή της καταγραφής. Στην ακόλουθη περίπτωση, το περιστατικό με την συνδρομή του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες καταγγέλθηκε στην αστυνομία και μαρτυρά ότι αν δεν καταπολεμηθεί η ατιμωρησία της αστυνομικής βίας, δεν θα εξαλειφθούν τέτοια κρούσματα, τα οποία μάλιστα δεν συνδέονται με συνθήκες κράτησης:

«Ο πρόσφυγας πήγε στο ΑΤ (...) προκειμένου να δώσει "παρών". Εκεί ο αστυνομικός σκοπός της εισόδου, ο οποίος τον είχε συλλάβει στο πρόσφατο παρελθόν και τον γνώριζε, του είπε: "Δώσε μου τα χαρτιά σου. Πού ήσουν χθες"? Ο πρόσφυγας απάντησε "Τι σας ενδιαφέρει το χθές? Είχα ραντεβού και δεν ήρθα"? Ο σκοπός σηκώθηκε από τη θέση του, τον κοίταξε άγρια και τον χαστούκισε στο πρόσωπο, λέγοντας του "Δε θα μου μιλάς εμένα έτσι". Στη συνέχεια ο πρόσφυγας διαμαρτυρόμενος του είπε "Με ποιο δικαίωμα με χτυπάτε"? Αυτός αμέσως αρνήθηκε ότι τον χτύπησε και οι παρευρισκόμενοι ειδικού φρουρού γελούσαν συμφωνώντας

μαζί του. Ο σκοπός που τον χτύπησε λέει "Όχι δε σε χτύπησα, δε βλέπεις ότι εγώ τρώω φρούτα, δε θα λέρωνα το χέρι μου". Μετά ο πρόσφυγας ζήτησε τα στοιχεία του σκοπού και του ανέφερε ότι η συμπεριφορά του αντίκειται στον κώδικα δεοντολογίας του αστυνομικού. Ο σκοπός γελώντας τον ρώτησε "Ξέρεις και τον κώδικα δεοντολογίας του αστυνομικού; Φύγε από δω ρε που θα κάνω και κουβέντα μαζί σου. Πήγαινε πάνω στο διοικητή και να κάνεις αίτηση να πάρεις τα στοιχεία μου"».

Στις περιπτώσεις **κατά ατόμων ΛΟΑΤΚΙ**, οι ένστολοι χλεύασαν κι εξύβρισαν τα θύματα τα οποία περνούσαν από μπροστά τους και επιτέθηκαν και απείλησαν θύμα που συνάντησαν σε περιπολία τους σε σημείο χωρίς κόσμο κατά τις βραδινές ώρες. Σε **3 περιστατικά** εξ αυτών, το θύμα κατήγγειλε την επίθεση και επομένως, το Δίκτυο θα παρακολουθήσει την εξέλιξη της υπόθεσης.

2. Επιθέσεις από δημόσιους υπαλλήλους

Κατά το 2015 καταγράφηκαν **6 περιστατικά** στα οποία οι δράστες, δημόσιοι υπάλληλοι, επιτέθηκαν στα θύματα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους¹². Σε 4 εξ αυτών στοχοποιήθηκαν άτομα ΛΟΑΤΚΙ και σε **2 περιστατικά** πρόσφυγες και μετανάστες. Σε 2 περιστατικά, τα θύματα δέχτηκαν και σωματική βία. 3 περιστατικά έλαβαν χώρα σε ΜΜΜ και σταθμό του ΗΣΑΠ, 1 σε νοσοκομείο, 1 σε σχολείο και 1 σε μουσείο. Είναι χαρακτηριστικά δυσανάλογη η αντίδραση νοσηλεύτριας κατά ομόφυλου ζευγαριού, με αποτέλεσμα το θύμα να μη δύναται να συνοδεύσει τον σύντροφό του κατά τη νοσηλεία του.

Στην ομάδα αυτή συμπεριλαμβάνονται **δύο ενδοσχολικά περιστατικά κατά μαθητών** Λυκείου λόγω ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού, στα οποία ενεπλάκησαν καθηγητές. Στο πρώτο περιστατικό, το θύμα δέχτηκε εξύβριση και εξευτελιστική μεταχείριση από τον καθηγητή ενώπιον των συμμαθητών, ενώ στο δεύτερο περιστατικό, ο καθηγητής δεν προστάτευσε το θύμα από υβριστικά σχόλια εντός της αίθουσας, αλλά απέβαλε το θύμα προκειμένου να επιβάλει την ηρεμία. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις, καταγράφηκαν συμπεριφορές από παιδαγωγούς, οι οποίες μαρτυρούν τα στερεότυπα και την έλλειψη ενημέρωσης των καθηγητών. Εκτός από τις προφανείς συνέπειες που αυτές οι συμπεριφορές έχουν στα θύματα, πρέπει να συνυπολογίσουμε ότι δίνουν λανθασμένο μήνυμα στα υπόλοιπα παιδιά και δεν καλλιεργούν την ανεκτικότητα και την αλληλεγγύη μεταξύ τους.

Η. Ο ρόλος των μαρτύρων

Το Δίκτυο έχει ήδη επισημάνει την σπουδαιότητα της παρέμβασης από τους **αυτόπτες μάρτυρες**. Η ειρηνική παρέμβαση των αυτοπτών μαρτύρων δύναται να δράσει αποτρεπτικά για τους δράστες και προστατευτικά για το θύμα. Στις προηγούμενες εκθέσεις, το Δίκτυο έκανε λόγο για την ανοχή ή το φόβο από μάρτυρες που ενώ βρίσκονται παρόντες κατά τη διάρκεια επιθέσεων δεν παρεμβαίνουν να βοηθήσουν τα θύματα.

Από τις καταγραφές του 2015, παρουσιάζονται δύο εύγλωττα παραδείγματα. Στο πρώτο, το θύμα δέχτηκε επίθεση και σωματική βία στο μετρό και κανένας από τους παρισταμένους ή τους περαστικούς δεν προσπάθησε να βοηθήσει ή να σταματήσει την επίθεση.

---

¹² Σε αυτή την ομάδα δεν περιλαμβάνονται οι επιθέσεις από ιδιωτικούς υπαλλήλους. Το Δίκτυο κατέγραψε επίθεση από υπάλληλο ασφαλείας και υπάλληλο ξενοδοχείου.

«Το θύμα ανέβηκε στα εκδοτήρια του μετρό (...) από την αποβάθρα και κατευθύνονταν προς την έξοδο. Άγνωστοι στις κυλιόμενες σκάλες, σχολίαζαν αρνητικά το θύμα λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Το θύμα δεν έδωσε σημασία στους αρνητικούς σχολιασμούς, ωστόσο στη συνέχεια οι θύτες πέρασαν δίπλα από το θύμα στις κυλιόμενες και τον έσπρωξαν φωνάζοντας του και απειλώντας τον. Το θύμα έπεσε πίσω και σωριάστηκε στο έδαφος. Οι δράστες στην συνέχεια πήγαν κοντά στο θύμα και άρχισαν να το κλωτσούν στο σώμα. Αναφέρει το θύμα πως περαστικοί δεν βοήθησαν το θύμα, ούτε απέτρεψαν τους θύτες από την πράξη τους. Το θύμα πήγε για την παροχή ιατρικής βοήθειας στο πλησιέστερο εφημερεύον νοσοκομείο».

Αντίθετα, η απλούστερη παρέμβαση δύναται να σταματήσει την επίθεση, όπως φαίνεται από το ακόλουθο παράδειγμα:

«Το θύμα κατά την επιστροφή στο σπίτι του δέχτηκε εξύβριση από άγνωστη ομάδα νεαρών. Το θύμα δεν έδωσε σημασία και ανέπτυξε το βήμα του με σκοπό να τους αποφύγει. Οι θύτες συνέχισαν να ανεβάζουν την ένταση της φωνής τους και άρχισαν να κνηγάνε το θύμα. Όταν το έπιασαν του κατέβασαν το παντελόνι και το έσπρωξαν με αποτέλεσμα να πέσει στο έδαφος, παράλληλα τον έβριζαν και έφτυναν, σχολιάζοντας με αρνητική πρόθεση τα μαλλιά, ρούχα και τη «θηλυπρεπή» φωνή του θύματος. Διερχόμενη μηχανή σταμάτησε και η οδηγός της φώναζε προς του θύτες: “Τι κάνετε εκεί; Αφήστε ήσυχο τον άνθρωπο”. Οι θύτες τράπηκαν σε φυγή».

Ο ρόλος των αυτοπτών μαρτύρων είναι στενά συνυφασμένος με τον αντίκτυπο που δύναται να έχει ένα ρατσιστικό έγκλημα στο σύνολο της κοινωνίας. Όσο η βίαιη έκφραση των προκαταλήψεων εξαπλώνει το φόβο εντός της κοινότητας που στοχοποιείται, άλλο τόσο εδραιώνονται η βία και ο φόβος στην υπόλοιπη κοινωνία. Η αδράνεια εκ μέρους των μαρτύρων, ακόμα και σε σχέση με λεκτικές επιθέσεις, ισχυροποιεί τους δράστες και αποσταθεροποιεί περαιτέρω το θύμα.

III. Καταγγελίες και αντίδραση των αρχών

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας παρακολουθεί με προσοχή την εφαρμογή της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις οι οποίες διευκολύνουν την πρόσβαση των θυμάτων στην αστυνομία και τη δικαιοσύνη και εξειδικεύουν την υποχρέωση των αστυνομικών και των εισαγγελικών αρχών να διερευνούν την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου εφαρμόστηκαν στην πράξη κατά τη διάρκεια του 2015. Στην πράξη, δεν έχουν εξαλειφθεί όλα τα εμπόδια ως προς την πρόσβαση των θυμάτων στις αρχές, ιδίως στις περιπτώσεις εκτός της Αθήνας. Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα στοιχεία του Δικτύου ως προς τις καταγγελίες (Α), καθώς και στοιχεία ως προς την αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των δράσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Β).

A. Ανάλυση στοιχείων του Δικτύου

Από τα 273 περιστατικά, τα 28 είχαν καταγγελθεί στην αστυνομία κατά το χρόνο καταγραφής τους από το Δίκτυο. Πρόκειται για περιστατικά στα οποία στοχοποιήθηκαν μέλη όλων των αναφερομένων ομάδων, δηλαδή πρόσφυγες, μετανάστες, άτομα ΛΟΑΤΚΙ, η ισραηλιτική κοινότητα, η μουσουλμανική μειονότητα και υπερασπιστές ανθρωπίνων

δικαιωμάτων. Ωστόσο τα 16 περιστατικά καταγγέλθηκαν από άτομα ΛΟΑΤΚΙ, στοιχείο που ενισχύει την εντύπωση ότι παραμένει υψηλότερη η καταγγελία περιστατικών από μη αλλοδαπούς. Ωστόσο υπενθυμίζεται ότι βασικό εμπόδιο στην καταγγελία περιστατικών από ΛΟΑΤΚΙ άτομα είναι ο φόβος για την αποκάλυψη του σεξουαλικού τους προσανατολισμού στο οικείο τους περιβάλλον, η απουσία νομικής αναγνώρισης της ταυτότητας φύλου και οι προηγούμενες δυσάρεστες εμπειρίες από τις επαφές τους με την αστυνομία.

Από τις καταγραφές του Δικτύου και την εμπειρία των μελών του από τη συνοδεία θυμάτων τουλάχιστον στη Γ.Α.Δ.Α., στο Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, προκύπτει ότι στα εν λόγω περιστατικά οι αστυνομικοί παρείχαν την αναγκαία συνδρομή στο θύμα. Το Δίκτυο έχει επισημάνει ότι κάθε ένδειξη σεβασμού της νομιμότητας δύναται να ενδυναμώσει το θύμα ώστε να προβεί εγκαίρως στις απαιτούμενες ενέργειες για τη διερεύνηση του περιστατικού.

Από τις καταγραφές του 2015, προκύπτουν ορισμένες προβληματικές συμπεριφορές από την πλευρά της αστυνομίας. Έτσι, σε επίθεση κατά ατόμου ΛΟΑΤΚΙ εντός λεωφορείου, σύμφωνα με τη μαρτυρία του, το θύμα κάλεσε την αστυνομία για να το καταγγείλει και έδωσε περιγραφή της ομάδας των δραστών. Σύμφωνα με το θύμα,

«Το άτομο που απάντησε στην αρχή φάνηκε βοηθητικό θέλοντας να στείλει περιπολικό για καταγραφή αλλά κατόπιν, όταν διαπίστωσε ότι οι δράστες είχαν αποχωρήσει, είπε πως δεν θα ήταν εφικτό. Μετά νόμιζε πως του κάνω πλάκα επειδή ανέφερα την στάση (του λεωφορείου) «Βόρειος Πόλος» και ενώ με άκουγε σαστισμένο, με προκαλούσε λέγοντας πως κάνω πλάκα. Εν τέλει κατέγραψε τα στοιχεία και είπε πως τα έστειλε στο περιπολικό ώστε να ερευνηθεί, σημειώνοντας πως οι πιθανότητες ανεύρεσης ήταν μηδενικές καθώς μπορεί να άλλαζαν ή να έμπαιναν σε κάποιο σπίτι κλπ. Με ρώτησε αν θέλω να κάνω μήνυση κατά αγνώστων σημειώνοντας πάλι όμως πως και να το κάνω δεν πρόκειται να βοηθήσει πουθενά. Μετά μου είπε ότι δεν καταγράφηκε στο βιβλίο συμβάντων αλλά ως κλήση στο 100 και πως είναι ηλεκτρονικά όλα αυτά. Αυτή η καταγγελία στο 100 ήταν επώδυνη».

Σε άλλο περιστατικό που έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη με την εμπλοκή ένστολων, τα θύματα αναφέρουν ότι επιχειρήσαν να καταγγείλουν το περιστατικό στην αστυνομία. Ωστόσο, σύμφωνα με τη μαρτυρία τους, οι αστυνομικοί που απάντησαν στην κλήση δεν ήταν καθόλου εξυπηρετικοί και είχαν κοροϊδευτικό ύφος.

Τέλος, σε περιστατικό που έλαβε χώρα τον Ιανουάριο του 2015, τα θύματα αναφέρουν ότι δέχτηκαν επίθεση σε πλατεία από 3 άτομα με σιδερόβεργες. Οι δράστες τους εξύβρισαν και τους εκδίωξαν από την πλατεία. Σύμφωνα με τα θύματα, η αστυνομία δεν παρενέβη.

B. Αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την Πολιτεία

Το Δίκτυο έχει επισημάνει ότι η Πολιτεία οφείλει να διασφαλίσει την ουσιαστική πρόσβαση των θυμάτων στις αστυνομικές και δικαστικές αρχές. Αυτό προϋποθέτει την κάλυψη βάσει επιχειρησιακού σχεδιασμού αναγκών υποστήριξης των θυμάτων όπως λ.χ. η διερμηνεία σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, το Δίκτυο επεδίωξε, κατόπιν επαφής με το Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας, να χτίσει γέφυρα συνεργασίας μεταξύ της αστυνομίας και των μελών του Δικτύου ώστε τα θύματα να επωφελούνται από τις συνοδευτικές υπηρεσίες που προσφέρουν τα μέλη του Δικτύου και να διευκολύνεται η καταγγελία των περιστατικών στην αστυνομία. Η πρακτική αυτή έχει θεωρηθεί επιτυχής για το σύστημα καταπολέμησης του ρατσιστικού εγκλήματος, καθώς εκτός από την υποστήριξη του θύματος, επιτυγχάνεται η κάλυψη ορισμένων πρακτικών κενών της αστυνομίας, όπως η ψυχολογική στήριξη των θυμάτων.

Ωστόσο όπως προαναφέρθηκε οι τυφλές επιθέσεις κατά αλλοδαπών από ομάδες που δρουν τις βραδινές ώρες δεν εξέλειψαν κατά το έτος 2015. Παρά τα θετικά αντανακλαστικά από διερχόμενο οδηγό ταξί που μετέφερε τα θύματα ενός τέτοιου περιστατικού στο νοσοκομείο, αξίζει να σημειωθεί ότι η αστυνομία δεν κλήθηκε ούτε από τον ίδιο αλλά ούτε και από το νοσοκομείο. Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η δήλωση των θυμάτων σχετικά με την αποτροπή εκ μέρους των αστυνομικών ως προς την καταγγελία του συμβάντος. Σε κάθε περίπτωση, οφείλει η ΕΛ.ΑΣ να ενημερώσει όλους τους αστυνομικούς σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία η οποία προστατεύει τα θύματα και τους ουσιώδεις μάρτυρες ρατσιστικών εγκλημάτων από την απέλαση κατά τη διάρκεια της δίκης, ή έστω να καταστήσει σαφές ότι στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος και διευκρινίζει η εγκύκλιος της ΕΛ.ΑΣ, από 8.11.2014, με θέμα την «Αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων κατά την αστυνομική δράση», ο αστυνομικός οφείλει να ελέγχει την ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου. Αν και - τουλάχιστον στην Αττική - το Τμήμα Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας της Γ.Α.Δ.Α. φαίνεται να επλαμβάνεται τέτοιων συμβάντων ανεξαρτήτως της περιοχής διάπραξης του εγκλήματος, τίθεται το ερώτημα εάν όντως κάθε αστυνομικός γνωρίζει έστω αυτή τη δυνατότητα ή εάν γνωρίζει την υποχρέωσή του να διερευνήσει το ρατσιστικό κίνητρο - και ενδεχομένως να το αποκλείσει - χωρίς να προκρίνει βάσει της δικής του προκατάληψης την απουσία ρατσιστικού κινήτρου χωρίς καμία διερεύνηση, όπως στο ως άνω περιστατικό.

1. Στατιστικά στοιχεία από τα Τμήματα και Γραφεία αντιμετώπισης ρατσιστικής βίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία που κοινοποιήθηκαν στο Δίκτυο από την Ελληνική Αστυνομία, εντός του 2015, καταγράφηκαν πανελλαδικά από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας (Τμήματα και Γραφεία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας) ογδόντα (84) περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο, τα οποία και διερευνήθηκαν. Το τηλεφωνικό κέντρο 11414 δέχτηκε 1526 κλήσεις γενικού αστυνομικού ενδιαφέροντος, εκ των οποίων 27 κλήσεις αφορούσαν περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο, οι οποίες διερευνήθηκαν και σχηματίστηκαν δικογραφίες. Στη φόρμα καταγγελιών της ιστοσελίδας www.astynomia.gr για το έτος 2015, καταχωρήθηκαν συνολικά 100 καταγγελίες εκ των οποίων οι 98 αφορούσαν περιστατικά με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο (οι 86 από τις 98 καταγγελίες αφορούσαν το ίδιο περιστατικό) για τις οποίες εκδόθηκαν διαταγές, διερευνήθηκαν και σχηματίστηκαν δικογραφίες.

Ειδικότερα καταγράφηκαν:

- Είκοσι επτά (27) περιστατικά με εμπλεκόμενους πολίτες.
- Δεκαεπτά (17) περιστατικά με εμπλεκόμενους αστυνομικούς.

- Δύο (2) περιστατικά με εμπλεκόμενες οργανωμένες ομάδες.
- Τριάντα ένα (31) περιστατικά με εμπλεκόμενους άγνωστους δράστες.
- Πέντε (5) περιστατικά με εμπλεκόμενους πολίτες & άγνωστους δράστες.
- Δύο (2) περιστατικά με εμπλεκόμενους πολίτες & αστυνομικούς.

Από την διερεύνηση των περιστατικών προέκυψε ότι:

- Σε σαράντα ένα (41) περιστατικά το πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο αφορούσε την καταγωγή-χρώμα-φυλή.
- Σε τέσσερα (4) το θρήσκευμα.
- Σε έντεκα (11) τον σεξουαλικό προσανατολισμό.
- Σε τέσσερα (4) τη ταυτότητα φύλου.
- Σε δύο (2) την αναπηρία.
- Σε τρία (3) δεν προσδιορίστηκε το ρατσιστικό κίνητρο.
- Σε δεκαεννέα περιστατικά (19) δεν προέκυψε ρατσιστικό κίνητρο.

Στην απαντητική επιστολή της ΕΛ.ΑΣ προς το Δίκτυο επισημαίνεται ότι κάθε περιστατικό με πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο που περιέρχεται με οποιοδήποτε τρόπο σε γνώση των αστυνομικών Υπηρεσιών, διερευνάται αυτεπάγγελα και ενημερώνεται άμεσα, ο αρμόδιος για θέματα ρατσιστικής βίας Εισαγγελέας.

2. Αντιμετώπιση του ρατσιστικού εγκλήματος από τις δικαστικές αρχές και το Υπουργείο Δικαιοσύνης

α) Ορισμός Ειδικών Εισαγγελέων για τα ρατσιστικά εγκλήματα

Σημαντική πρόοδος έχει παρατηρηθεί στην άσκηση ποινικών διώξεων για ρατσιστικά εγκλήματα κατόπιν του ορισμού Ειδικού Εισαγγελέα στην Αθήνα και στον Πειραιά, σύσταση που είχε απευθύνει το Δίκτυο στην Πολιτεία ήδη από το 2012¹³. Οι Ειδικοί Εισαγγελείς βρίσκονται σε απευθείας επαφή με την αστυνομία με αποτέλεσμα να επιταχύνεται η διερεύνηση των εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και να εμβαθύνουν από κοινού στην πράξη. Επιπλέον, η Ειδική Εισαγγελέας της Αθήνας που ορίστηκε τον Σεπτέμβριο 2014 έχει προβεί στη λήψη μιας σειράς μέτρων τα οποία διευκολύνουν την καταγραφή και την παρακολούθηση των ρατσιστικών εγκλημάτων, με αποτέλεσμα τη διευκόλυνση μακροπρόθεσμα της εξαγωγής συμπερασμάτων για τη διαχείρισή του από τις αρχές. Παλαιότερα, οι υποθέσεις αυτές, στις λίγες περιπτώσεις που έφταναν στη δικαιοσύνη, δεν έφεραν κάποιο διακριτικό γνώρισμα με αποτέλεσμα ο εντοπισμός τους και η μελέτη τους να είναι ιδιαίτερα δυσχερής. Συνεπώς, ούτε το κράτος ούτε οποιοσδήποτε άλλος φορέας ήταν σε θέση να εξετάσει ευχερώς και να αξιολογήσει την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας από τα δικαστήρια. Επομένως, ο ορισμός Ειδικού Εισαγγελέα συνιστά καλή πρακτική και πρέπει να διαδοθεί σε άλλες Εισαγγελίες, όπως λ.χ. της Θεσσαλονίκης, της Πάτρας και του Ηρακλείου όπου η διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων παρουσιάζει μια σταθερή, αν όχι, ανοδική πορεία. Επιπλέον, το Δίκτυο επισημαίνει ότι θα ήταν αποτελεσματικότερο εάν ο Ειδικός Εισαγγελέας είναι επιφορτισμένος μόνο με τα ρατσιστικά εγκλήματα ή έστω και με το συναφές έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων, ώστε να έχει τον απαιτούμενο χρόνο να εντρυφήσει σε αυτά τα ιδιαίτερης φύσης εγκλήματα.

β) Μέτρα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Κατά το 2015, το Υπουργείο Δικαιοσύνης έλαβε μια σειρά μέτρων για την καταπολέμηση του ρατσιστικού εγκλήματος και του ρατσισμού γενικότερα. Μεταξύ αυτών, ιδιαίτερη αναφορά ακολουθεί στις θέσεις του Δικτύου ως προς την τροποποίηση του άρθρου 81 Α ΠΚ

¹³ Ετήσια Έκθεση Δικτύου (2012), σελ. 5.

και την σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας. Επιπλέον, εισακούστηκε η σύσταση του Δικτύου για τη δημιουργία ενιαίου συστήματος παρακολούθησης των ρατσιστικών εγκλημάτων, σε συνεργασία με την αστυνομία και τα δικαστήρια.

1. Το νέο άρθρο 81 Α ΠΚ

Το Δίκτυο έχει αναγνωρίσει τη δυσκολία τυποποίησης της έννοιας του εγκλήματος με αποκλειστικά ή εν μέρει ρατσιστικό κίνητρο. Η προσπάθεια απαγκίστρωσης από στοιχεία υποκειμενικά, όπως το μίσος, για τα οποία έχουν διατυπωθεί στο παρελθόν βάσιμες ενστάσεις, κρίνεται κατ' αρχήν θετική. Με την ενίσχυση των αντικειμενικών στοιχείων που αναφέρονται στο θύμα απομακρύνεται πράγματι ο κίνδυνος της αναζήτησης στοιχείων των οποίων η απόδειξη στο δικαστήριο είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η παρούσα διατύπωση καλύπτει και τις περιπτώσεις εκείνες κατά τις οποίες ο δράστης διαπράττει το έγκλημα κατά θύματος λόγω κάποιου χαρακτηριστικού του χωρίς απαραίτητα να πρέπει να αποδειχθεί ότι τα ρατσιστικά του συναισθήματα προϋπήρχαν ή ήταν συνειδητά εκπεφρασμένα. Τα ρατσιστικά εγκλήματα δεν είναι αποτέλεσμα μόνο οργανωμένης βίας και η τιμωρία τους δεν πρέπει να εξαρτάται από στοιχεία φρονηματικού χαρακτήρα, αλλά από την συνολική αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών.

Ωστόσο προβληματισμό προκαλεί η διατύπωση «(...) η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών (...)», καθώς δύναται να αφήσει περιθώρια ατιμωρησίας στα λεγόμενα εγκλήματα μεικτού κινήτρου. Έτσι, στις περιπτώσεις, στις οποίες οι δράστες έχουν ταυτόχρονα πολλαπλά κίνητρα, καθίσταται δυσκολότερη η απόδειξη του ρατσιστικού κινήτρου και η συγκεκριμένη διατύπωση δύναται να περιορίσει την εφαρμογή του άρθρου 81 Α ΠΚ¹⁴. Το Δίκτυο εκφράζει την ανησυχία ότι μία τέτοια διατύπωση ίσως δρα αποθαρρυντικά ως προς την επίκληση της διάταξης σε αυτές τις περιπτώσεις, με αποτέλεσμα ακόμα κι όταν τιμωρείται η βασική εγκληματική πράξη, το ρατσιστικό κίνητρο να παραμένει αφανές και ατιμώρητο.

Για τους λόγους αυτούς, το Δίκτυο πρότεινε την προσθήκη φράσης που να διευκρινίζει ότι ένα έγκλημα δύναται να έχει ταυτόχρονα πολλαπλά κίνητρα. *Ενδεικτικά*, προτείνεται η διαγραφή της φράσης «η επιλογή του οποίου έγινε» και η προσθήκη μίας εκ των ακόλουθων διατυπώσεων :

1. «Εάν από τις περιστάσεις προκύπτει ότι έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, εν όλω ή εν μέρει, λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου»¹⁵ ή
2. «Εάν από τις περιστάσεις προκύπτει ότι ένα έστω από τα κίνητρα είναι ρατσιστικό, δηλαδή το έγκλημα έχει τελεστεί κατά παθόντος λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου»¹⁶.

Το Δίκτυο διευκρινίζει ότι δεν απαιτείται να αποδειχθεί ότι το ρατσιστικό κίνητρο ήταν το αποκλειστικό κίνητρο του εγκλήματος και ότι πρέπει να διευκολύνεται η δίωξη **των εγκλημάτων μεικτού κινήτρου**. Εναπόκειται στο δικαστή να κρίνει, με βάση τα

¹⁴ Βλ. Ετήσια Έκθεση Δικτύου (2013), σελ. 6.

¹⁵ Το μοντέλο αυτό ακολουθείται από τη νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου και της Πολιτείας της Καλιφόρνιας.

¹⁶ Μια συναφή διατύπωση υιοθετεί ο βελγικός Ποινικός Κώδικας.

πραγματικά περιστατικά, το ρόλο του ρατσιστικού κινήτρου σε κάθε υπόθεση. Σε κάθε περίπτωση, η νομοθεσία οφείλει να παρέχει στο δικαστή τα κατάλληλα εργαλεία ώστε στο έγκλημα μεικτού κινήτρου να δύναται να αναγνωρίσει και το ρατσιστικό κίνητρο. Στο πνεύμα αυτό κινείται η πλέον πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ, σύμφωνα με το οποίο

«(...) ως εγκλήματα μίσους δεν χαρακτηρίζονται μόνο οι πράξεις που βασιζονται αποκλειστικά στα χαρακτηριστικά του θύματος. Οι δράστες δύνανται να έχουν μεικτά κίνητρα και να επηρεάζονται από περιστασιακούς παράγοντες εξίσου ή και περισσότερο από την προκατειλημμένη στάση τους έναντι της ομάδας στην οποία ανήκει το θύμα («(...)not only acts based solely on a victim's characteristic can be classified as hate crimes. For the Court, perpetrators may have mixed motives, being influenced by situational factors equally or stronger than by their biased attitude towards the group the victim belongs to»)¹⁷».

Επιπλέον, το Δίκτυο έχει διαπιστώσει στην πράξη ότι η **αναστολή των ποινών** των θυτών δύναται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στο θύμα. Το θύμα αισθάνεται ανασφάλεια και φόβο και θυματοποιείται περαιτέρω θεωρώντας ότι στην ουσία αναιρείται η αναγνώριση της βλάβης που υπέστη¹⁸. Γνωρίζοντας ότι ο θεσμός της αναστολής της ποινής εξυπηρετεί σκοπούς συμβατούς με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το Δίκτυο εκφράζει την ανάγκη να υπενθυμίσει ότι πρέπει να γίνεται εξειδικευμένη στάθμιση όλων των παραμέτρων της υπόθεσης, ώστε η αναστολή, όταν χωρεί, να χορηγείται με συγκεκριμένους όρους που θα στοχεύουν στην προστασία του θύματος. Το άρθρο 81 Α ΠΚ θα μπορούσε να περιλαμβάνει μια ρύθμιση σε αυτή την κατεύθυνση.

2. Το νέο άρθρο 361 Β ΠΚ

Το νέο άρθρο 361 Β ΠΚ εισάγει στην ελληνική νομοθεσία ιδιώνυμο έγκλημα που τιμωρεί τον αποκλεισμό και την αναγγελία του αποκλεισμού από αγαθά ή υπηρεσίες από καταφρόνηση προσώπων λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου. Φαίνεται ότι με αυτή τη διάταξη επιδιώκεται ο ποινικός κολασμός ατομικών και συλλογικών πρακτικών καταφανώς ρατσιστικών, οι οποίες εκτός των άλλων ενέχουν προπαγανδιστικό χαρακτήρα και στοχεύουν στην εξοικείωση του ευρέος κοινωνικού συνόλου με την αντίληψη ότι υπάρχουν άνθρωποι και «υπάνθρωποι», οι οποίοι δεν “αξιζουν” την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Στην ερμηνεία αυτή συντείνει η προσθήκη του όρου «καταφρόνηση», ο οποίος ωστόσο δύναται να δυσχεράνει την εφαρμογή της διάταξης.

Σε συνέχεια των σκέψεων αυτών, το Δίκτυο διατύπωσε τις ακόλουθες *επιφυλάξεις* και κάλεσε το νομοθέτη να τις αντιμετωπίσει με τη μεγαλύτερη κατά το δυνατό σαφήνεια:

---

¹⁷ ΕΔΔΑ, *Balázs κ. Ουγγαρίας*, απόφ. 20.10.2015, παρ. 58-76, ιδίως παρ. 70 σχετικά με το μεικτό κίνητρο. Βλ. επίσης τη σύσταση της Επιτροπής του ΔΣΑΠΔ του ΟΗΕ (Human Rights Committee), η οποία καλεί την Ελλάδα να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη βελτίωση της καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους. Βλ. UN Human Rights Committee, *Concluding observations on the second periodic report of Greece*, CCPR/C/GRC/CO/2, Νοέμβριος 2015, παρ. 14.

¹⁸ Υπενθυμίζεται εξάλλου ότι ο κίνδυνος δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντεκδίκησης διαπνέει τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Πρώτον, τίθεται το ζήτημα της συνάρθρωσης της διάταξης αυτής με το υπόλοιπο νομοθετικό πλαίσιο και ιδίως το άρθρο 16 του Ν. 3304/2005. Κατά μία άποψη, το άρθρο 361B ΠΚ έρχεται να καταδείξει την ποιοτική διαφορά που δύναται να υπάρξει μεταξύ από τη μία πλευρά, της διακριτικής μεταχείρισης κατά τη συναλλακτική διάθεση υπηρεσιών και αγαθών, της οποίας η κύρωση προβλέπεται από το άρθρο 16 του Ν. 3304/2005, και από την άλλη πλευρά, της ρατσιστικής πρακτικής αποκλεισμού και διαχωρισμού, της οποίας ο στόχος, αλλά και ενδεχομένως η οργάνωση, υπερβαίνουν το αποτέλεσμα της διακριτικής μεταχείρισης.

Δεύτερον, αμφιβολία εκφράζεται για την σκοπιμότητα της ένταξης της διάταξης αυτής στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της τιμής, καθώς το έννομο αγαθό της τιμής αφορά στην εξαστομικευμένη προσβολή της τιμής ενός ανθρώπου.

Τρίτον, διατυπώνεται η ανησυχία της αποτελεσματικής επίκλησης και εφαρμογής των ποινικών διατάξεων που επιδιώκουν να τιμωρήσουν ρατσιστικές συμπεριφορές και πράξεις, δεδομένου ότι βρίσκονται διασκορπισμένες σε διαφορετικά νομοθετικά κείμενα. Στον κίνδυνο αυτό συμβάλλει και ο μη ακριβής τίτλος των νομοθετημάτων. Έτσι, λ.χ., το παρόν σχέδιο νόμου τιτλοφορείται «Σύμφωνο Συμβίωσης και άλλες διατάξεις» και τίποτα δεν προδίδει ότι περιλαμβάνει διατάξεις αντιρατσιστικού περιεχομένου. Παρόλο που η παρούσα διάταξη, όπως και αυτή του άρθρου 81Α ΠΚ, θα ενταχθούν στον Ποινικό Κώδικα κατόπιν της υιοθέτησής τους, ο τίτλος του νόμου δεν θα παραπέμπει στη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας.

3. Θεσμικές συναντήσεις εργασίας και Εθνικό Συμβούλιο κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας

Το Δίκτυο κλήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης σε σειρά συναντήσεων με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα στην καταγραφή των περιστατικών ρατσιστικής βίας από το Κράτος. Οι συναντήσεις αυτές, μέσω της διάγνωσης των πρακτικών προβλημάτων και της ανταλλαγής απόψεων μεταξύ όλων των φορέων επί των λύσεων, είχαν θετική επίδραση στην κατανόηση του ρατσιστικού εγκλήματος στην Ελλάδα.

Επιπλέον, ιδιαίτερος θετική είναι η σύσταση του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (εφεξής «Συμβούλιο»). Η αναγκαιότητα ενός οργάνου με ειδικό αντικείμενο και αποστολή την καταπολέμηση του ρατσισμού έχει διαπιστωθεί στην πράξη από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και συνιστά μία από τις πιο συγκεκριμένες συστάσεις της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας (ECRI) προς την ελληνική Πολιτεία¹⁹. Η ECRI παρότρυνε την Ελλάδα να συγκροτήσει μια Ομάδα Δράσης (task force) για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας με την συμμετοχή της ΕΕΔΑ, του Συνηγόρου του Πολίτη και ΜΚΟ, αναγνωρίζοντας ότι είναι απολύτως απαραίτητη η συνεισφορά σε τεχνογνωσία για την καταπολέμηση του ρατσισμού. Πράγματι, οι δύο θεσμοί υπηρετώντας το θεσμικό τους ρόλο δύναται να συμβουλευθούν την Πολιτεία προκειμένου να αποκαλυφθούν και να τεκμηριωθούν όλες οι πτυχές του ρατσισμού και να εξειδικευτούν τα μέτρα αντιμετώπισής τους. Από την άλλη πλευρά, η συμμετοχή των ΜΚΟ εξασφαλίζει την σύνδεση του οργάνου με το πεδίο και τις πραγματικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα θύματα του ρατσισμού.

¹⁹ Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα (πέμπτος κύκλος επιτήρησης)(2015), παρ. 74.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δίκτυο εκφράζει την ικανοποίησή του για την έμπρακτη αναγνώριση του έργου του από την Πολιτεία και για την συμπερίληψή του με δύο εκπροσώπους στη σύνθεση του Συμβουλίου, διακριτά από τους συντονιστές του, την ΕΕΔΑ και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, οι οποίες υπηρετούν ευρύτερες αποστολές.

Γνώμονας της συμμετοχής του Δικτύου στο Συμβούλιο είναι η παρακολούθηση του ρατσισμού και ιδίως της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα, η διατύπωση συγκεκριμένων θέσεων και προτάσεων για την καταπολέμησή τους και η παρακολούθηση της εφαρμογής τους από την Πολιτεία. Σε κάθε περίπτωση, το Δίκτυο αντιμετωπίζει την συμμετοχή του στο Συμβούλιο και την υποχρέωση που έχουν αναλάβει τα μέλη του να καταγράφουν τα ρατσιστικά περιστατικά και να διατυπώνουν τις απόψεις τους με βάση τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως δράσεις που συντείνουν σε ένα κοινό στόχο. Με άλλα λόγια, στόχος του Δικτύου είναι κατά τη συμμετοχή του στο Συμβούλιο να διατηρήσει την αντικειμενικότητα των παρεμβάσεων του χωρίς να αλλοιώσει τον σκοπό του ή τη φύση των δραστηριοτήτων του.

Οι πολιτικές πρόληψης και καταπολέμησης του ρατσισμού πρωτίστως στοχεύουν στην προστασία των ατόμων που στοχοποιούνται λόγω κάποιου χαρακτηριστικού τους. Παράλληλα, όμως, συντείνουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της δημοκρατίας. Επομένως, οι πολιτικές πρόληψης και καταπολέμησης δεν πρέπει να παρουσιάζονται αποκλειστικά ως μέτρα ενίσχυσης των ευάλωτων ομάδων, αλλά ως υποχρεώσεις της Πολιτείας προς το σύνολο των πολιτών και των ατόμων που διαβιώνουν στην επικράτεια. Ο ρατσισμός και η ρατσιστική βία δεν βλάπτουν μόνο το θύμα, αλλά δημιουργούν εντάσεις στο σύνολο του κοινωνικού συνόλου και εντείνουν την ανασφάλεια και την έλλειψη σταθερότητας.

Η ρητή πρόβλεψη της υποχρέωσης του Γενικού Γραμματέα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ως προς τη σύγκληση και λειτουργία του Συμβουλίου, καθώς και την υλοποίηση των αποφάσεών του, είναι σημαντική, γιατί ορίζεται η υπηρεσία η οποία θα έχει την υποστηρικτική αρμοδιότητα λειτουργίας του Συμβουλίου. Ωστόσο, θα ήταν σκόπιμο να προβλεφθεί κάποια δικλείδα ασφαλείας, έστω διαδικαστικού χαρακτήρα, για την υλοποίηση των αποφάσεων οι οποίες υπερβαίνουν την αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και χρειάζονται την εμπλοκή και τη μεσολάβηση άλλων υπουργείων. Με άλλα λόγια, ενώ το Υπουργείο Δικαιοσύνης και η Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι οι κατ' εσχόλην κατάλληλες κρατικές οντότητες για τη διαχείριση του Συμβουλίου, δεν πρέπει να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι οι πολιτικές καταπολέμησης του ρατσισμού και οι συναφείς υποχρεώσεις βαρύνουν μόνο αυτό το Υπουργείο.

γ) Δικαστικές αποφάσεις

Στις 24.3.2016 δημοσιεύτηκε η απόφαση στην υπόθεση *Sakir κ. Ελλάδας*. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), βασιζόμενο, μεταξύ άλλων, στα ευρήματα του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, καταδίκασε την Ελλάδα για τη μη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου στην υπόθεση *Sakir*. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η αστυνομία και οι εισαγγελικές αρχές, παρά την αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων από εξτρεμιστικές ομάδες στην περιοχή, δεν διερεύνησαν την πιθανή σχέση της επίθεσης κατά του *Sakir* με το μοτίβο των περιστατικών που καταγγέλλονται σε εκθέσεις της Human Rights Watch, της

Διεθνούς Αμνηστίας, του Συνηγόρου του Πολίτη και του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, αλλά τη διαχειρίστηκαν ως μεμονωμένο περιστατικό.

Κατά τη διάρκεια του 2015, εκδόθηκαν ή δημοσιεύτηκαν ορισμένες σημαντικές δικαστικές αποφάσεις από εθνικά δικαστήρια σε υποθέσεις που, σύμφωνα με το Δίκτυο, οι δράστες είχαν ρατσιστικά κίνητρα.

1. Στην υπόθεση της Solace Godwin Akrenwe, της ιατρού με καταγωγή από τη Νιγηρία, η οποία δέχτηκε φραστική επίθεση με ρατσιστικά στοιχεία από ασθενή, το δικαστήριο καταδίκασε τον κατηγορούμενο αλλά δεν εφάρμοσε το άρθρο 81 Α ΠΚ θεωρώντας ότι ο κατηγορούμενος επέδειξε μετάνοια για την πράξη του επειδή ζήτησε συγγνώμη κατά τη διαδικασία στο ακροατήριο.

2. Η απόφαση 398/2014 του Μεικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Αθηνών στην υπόθεση ανθρωποκτονίας του Σαχζάτ Λουκμάν επιβεβαίωσε την άποψη που είχε υποστηρίξει και το Δίκτυο ότι το έγκλημα είχε ρατσιστικό κίνητρο, δηλαδή υπαγορεύθηκε «*από αισθήματα ρατσιστικού μίσους*». Το Δικαστήριο αιτιολόγησε την απόφασή του αναφερόμενο στα ποιοτικά στοιχεία και τις ειδικές περιστάσεις διάπραξης του εγκλήματος που το οδήγησαν στο συμπέρασμα αυτό:

«[ε]πίθεση από υπέρτερους αριθμητικά δράστες – μεταμεσονύκτια ώρα – κατά αγνώστου ανθρώπου που στοχοποιήθηκε ως Πακιστανός μετανάστης, με τη χρήση μαχαιριών, σε περιοχή που συχνάζουν αλλοδαποί μετανάστες και είναι ευχερής ο εντοπισμός του θύματος, χωρίς προηγούμενη πρόκληση από αυτό, πλήξη με αλλεπάλληλες μαχαιριές, διαφυγή με λήψη των πειστηρίων και απόκρυψη των διακριτικών γνωρισμάτων του μεταφορικού μέσου, κίνηση χωρίς το φόβο του εντοπισμού και της σύλληψης (...)».

Όπως επανειλημμένα έχει επισημάνει το Δίκτυο, τα στοιχεία αυτά είναι ορισμένα από τα στοιχεία που διακρίνουν τα ρατσιστικά εγκλήματα στην πλέον κλασική τους μορφή. Μάλιστα, από τις πρώτες καταγραφές του Δικτύου προέκυψε και δόθηκε έμφαση στο συγκεκριμένο μοτίβο ρατσιστικού εγκλήματος. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο νομικός συλλογισμός που στοχεύει στην αξιολόγηση του κινήτρου ενός εγκλήματος προϋποθέτει την εξέταση των πραγματικών περιστατικών στο σύνολό τους και τη μεταξύ τους διασύνδεση. Επομένως, ενώ ορθώς το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η εύρεση υλικού στην οικία ενός εκ των κατηγορουμένων και η ύπαρξη ακραίων πολιτικών πεποιθήσεων δεν αρκεί από μόνη της για να προσδοθεί ρατσιστικός χαρακτήρας στην αξιόποινη συμπεριφορά αμφοτέρων των κατηγορουμένων, πρέπει να τονιστεί ότι οι ενδείξεις διασύνδεσης ενός υπόπτου/κατηγορουμένου με ρατσιστικές και νεοναζιστικές ομάδες οφείλουν πάντα να διερευνώνται από τις ανακριτικές και δικαστικές αρχές, ως πιθανά αποδεικτικά στοιχεία του ρατσιστικού κινήτρου.

3. Στην υπόθεση με θύμα τον Ουαλίντ Ταλέμπ, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν δύναται να εφαρμοστεί το άρθρο 81 Α ΠΚ, καθώς κατά την τέλεση της πράξης ίσχυε το άρθρο 79 παρ. 3 ΠΚ, το οποίο καταργήθηκε και δεν αντικαταστάθηκε από το άρθρο 81 Α ΠΚ²⁰. Οι δράστες καταδικάστηκαν για τα αδικήματα της βαριάς σκοπούμενης σωματικής βλάβης, της αρπαγής και της ληστείας. Το δικαστήριο επέβαλε ποινή κάθειρξης 13 ετών και 2 μηνών χωρίς αναστολή στον πρώην εργοδότη του θύματος, ποινή 5 ετών (με αναστολή) στον υιό

---

²⁰ Βλ. άρθρο 10 του Ν. 4285/2014 (ΦΕΚ Α 191), το οποίο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 21 Ν. 4356/2015 (ΦΕΚ Α 185), το οποίο ισχύει σήμερα.

του και 10 χρόνων στον καθένα από τους άλλους δύο συνεργούς. Η έφεση κατά της καταδικαστικής απόφασης εκδικάζεται σύντομα.

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι η εξέταση του κινήτρου ενός εγκλήματος προκειμένου να αποσαφηνιστεί το ενδεχόμενο του ρατσιστικού συνιστά σε κάθε περίπτωση υποχρέωση των δικαστικών αρχών, ανεξαρτήτως από την επίδραση που δύναται να έχει η ισχύουσα νομοθεσία στην ποινή. Επιπλέον, η διερεύνηση απαιτεί σε ορισμένες περιπτώσεις την συνεκτίμηση στοιχείων προφανών και κάποιων λιγότερο φανερών. Δεν αποκλείεται στοιχεία προφανή, όπως λ.χ. η αλλοδαπότητα του θύματος, να μην αρκούν ώστε να καταλήξουμε σε ασφαλές συμπέρασμα. Με άλλα λόγια, υπάρχει περίπτωση ένα έγκλημα με θύμα άτομο άλλης εθνικής προέλευσης να μην αποτελεί ρατσιστικό έγκλημα, αλλά οι δικαστικές αρχές οφείλουν να το εξετάσουν και να απομακρύνουν τη διάσταση αυτή αιτιολογημένα.

Ωστόσο, υπάρχουν και εγκλήματα στα οποία τα κίνητρα είναι μεικτά και ο ρατσισμός ή η προκατάληψη είναι ένα από αυτά. Έτσι, λ.χ. δύναται το κίνητρο να είναι η αφαίρεση περιουσιακών στοιχείων (συνήθως χρήματα) από το αλλοδαπό θύμα, αλλά η ευαλωτότητα του θύματος, η οποία προκύπτει λόγω της αλλοδαπότητας, να αποτελεί το καθοριστικό στοιχείο που επιτρέπει ή υποκινεί τους δράστες να διαπράξουν το έγκλημα και συχνά με τόσο βάνουσο τρόπο ώστε στην ουσία να υποδηλώνεται η απόλυτη απαξίωση της αξιοπρέπειας του θύματος λόγω της εθνικής του προέλευσης. Συνήθως, ειδικότερες περιστάσεις του τρόπου τέλεσης του εγκλήματος μαρτυρούν και συντείνουν στο συμπέρασμα ότι το ίδιο έγκλημα δεν θα είχε διαπραχθεί έναντι ατόμου που δεν φέρει τα ίδια χαρακτηριστικά (λ.χ. έναντι ατόμου που δεν είναι αλλοδαπός και χωρίς χαρτιά ή δεν είναι τρανς) ή κι αν ακόμα το ίδιο έγκλημα είχε διαπραχθεί, δεν θα ήταν εξίσου βίαιος ο τρόπος.

4. Επίσης, καταδικάστηκαν από το Γ' Μονομελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών οι ενήλικοι δράστες ληστείας, επικίνδυνης σωματικής βλάβης και παράνομης οπλοφορίας/οπλοχρησίας που έλαβαν χώρα την 28η Οκτωβρίου 2011, μετά την παρέλαση της εθνικής εορτής από ομάδα δέκα ατόμων (τα πέντε παραμένουν ασύλληπτα) εις βάρος 2 γυναικών ελληνικής καταγωγής από τη Β. Ήπειρο. Η συγκεκριμένη υπόθεση, με δράστες 2 ανήλικους και 3 ενήλικους αφορά σε μία από τις «επιμέρους» αξιόποινες πράξεις (περίπου 60) που διαπράχθηκαν στα πλαίσια της επιλήψιμης δραστηριότητας της Χρυσής Αυγής και έχει συσχετιστεί με τη δικογραφία. Το δικαστήριο κήρυξε ενόχους τους ενήλικους κατηγορούμενους για όλα τα αδικήματα (ληστεία, επικίνδυνη σωματική βλάβη, οπλοφορία) και καταδίκασε τους παρόντες 2 κατηγορούμενους, δράστες της επίθεσης σε κάθειρξη 14 ετών και 10 μηνών και 15 ετών και 6 μηνών αντίστοιχα. Ο τρίτος κατηγορούμενος όντας απών καταδικάστηκε επίσης σε κάθειρξη 14 ετών και 10 μηνών. Το Δικαστήριο δεν δέχτηκε ότι οι δράστες τέλεσαν τα ως άνω αδικήματα εμφορούμενοι από μίσος εξαιτίας της εθνοτικής καταγωγής των παθουσών, χωρίς να αιτιολογήσει περαιτέρω τουλάχιστον κατά την εκφώνηση της απόφασης. Ωστόσο το δικαστήριο δεν έδωσε αναστέλλουσα δύναμη στις εφέσεις των δραστών, κρίνοντας εμμέσως πλην σαφώς ότι πρόκειται για επικίνδυνους δράστες που προέβησαν στις ανωτέρω πράξεις με ιδιαίτερα βάνουσο και εξευτελιστικό τρόπο.

5. Στις 24.9.2015, εκδικάστηκε από το Αυτόφωρο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης η επίθεση κατά τρανς γυναικών σε καφετέρια που βρίσκεται κοντά στον ΟΣΕ Θεσσ/κής. Οι δράστες καταδικάστηκαν σε 17 μήνες φυλάκιση. Αξίζει να σημειωθεί ότι τόσο οι αστυνομικοί όσο και το δικαστήριο με παρέμβαση της πολιτικής αγωγής, απευθυνόταν τόσο στο θύμα όσο και στη μάρτυρα που ήταν και οι δύο τρανς γυναίκες, χρησιμοποιώντας

το γένος που συνάδει με τη ταυτότητα φύλου των τρανς γυναικών και όχι αυτό του δελτίου ταυτότητας. Κατά την ακροαματική διαδικασία προέκυψε ρατσιστικό κίνητρο, το οποίο επισημάνθηκε από τη συνήγορο πολιτικής αγωγής. Αναμένεται η δημοσίευση της απόφασης προκειμένου να διαπιστωθεί εάν όντως λήφθηκε υπόψη.

6. Στις 16.10.2015, εκδικάστηκε η έφεση κατά της απόφασης του Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης, με την οποία είχε καταδικαστεί ο οδηγός του Ο.Α.Σ.Θ., Π.Κ., για παραβίαση του Ν. 3304/2005 λόγω της άρνησης μεταφοράς και της υποχρεωτικής αποβίβασης από το λεωφορείο δύο ατόμων αφρικανικής καταγωγής σε συνδυασμό με λεκτική επίθεση. Ο οδηγός καταδικάστηκε σε δεύτερο βαθμό σύμφωνα με το κατηγορητήριο σε φυλάκιση οχτώ (8) μηνών με τριετή αναστολή και χρηματική ποινή χιλίων (1000) ευρώ.

7. Στις 15.12.2015 ολοκληρώθηκε στο Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών η δίκη των δραστών για ληστεία, απρόκλητη επικίνδυνη σωματική βλάβη και οπλοφορία/οπλοχρησία που έλαβαν χώρα στην Αθήνα την 14η Φεβρουαρίου 2015 εις βάρος δύο ανδρών, μπαγκλαντεσιανής και πακιστανικής καταγωγής. Συγκεκριμένα, οι δύο επιθέσεις έγιναν σε διάστημα 10 λεπτών από 3 δράστες στην Ομόνοια. Το Μονομελές Εφετείο Κακουργημάτων Αθηνών κήρυξε ενόχους τους κατηγορούμενους για τα αδικήματα της επικίνδυνης σωματικής βλάβης, οπλοφορίας, οπλοχρησίας με την επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 81 Α του Ποινικού Κώδικα περί ρατσιστικού εγκλήματος και επέβαλε στους δύο κατηγορούμενους, δράστες της επίθεσης σε ποινή φυλάκισης πέντε ετών και πέντε ετών και ενός μηνός, αντίστοιχα.

Συστάσεις προς την Πολιτεία:

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας απευθύνει τις ακόλουθες προτάσεις προς την ελληνική πολιτεία για την καταπολέμηση των ρατσιστικών εγκλημάτων.

Προς το Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Α. Διαχείριση του ρατσιστικού εγκλήματος

1. Υιοθέτηση ειδικού επιχειρησιακού σχεδίου πρόληψης και αντιμετώπισης των ρατσιστικών εγκλημάτων με ειδική πρόβλεψη για τις περιφερειακές αστυνομικές διευθύνσεις και τα αστυνομικά τμήματα.
2. Ενίσχυση των Τμημάτων Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας: κατάλληλη στελέχωση, μη μετακίνηση των Διοικητών και υπηρετούντων σε αυτά τα Τμήματα με μεγάλη συχνότητα και αποχή από ταυτόχρονη μετακίνηση μεγάλου τμήματος των υπηρετούντων.
3. Διεξαγωγή εκπαιδευτικού προγράμματος, με συνδρομή από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς με εξειδίκευση και εμπειρία στην εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και δικαιοσύνης, σταδιακά για το σύνολο των υπηρετούντων της ΕΛ.ΑΣ.
4. Ενημέρωση των αστυνομικών σχετικά με την υποχρέωση συνδρομής των θυμάτων, παρέμβασης για τη διάσωσή τους και μέριμνας για την παραπομπή τους στις κατάλληλες υπηρεσίες.
5. Κατάλληλη διάχυση εντός του σώματος των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Εγκύκλιο «Η αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων κατά την αστυνομική δράση» (8/11/2014). Ρητή επιφόρτιση των Διοικητών των αστυνομικών τμημάτων με τη διάδοση του περιεχομένου της εγκυκλίου.
6. Συνεργασία των αστυνομικών τμημάτων **όλης της επικράτειας** με κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς και μεταναστευτικές κοινότητες για την παροχή ιατρο-κοινωνικής

βοήθειας, νομικής συνδρομής και διερμηνείας ώστε να διευκολύνεται η πρόσβαση του θύματος στην αστυνομία.

7. Αποχή από τη δίωξη για παράνομη είσοδο και απαγόρευση της σύλληψης και της διοικητικής κράτησης του καταγγέλλοντος μάρτυρα για το διάστημα που μεσολαβεί από την καταγγελία έως την έκδοση της ειδικής εισαγγελικής πράξης του στοιχ. β) της παρ. 1 του άρθρου 19Α Ν. 4251/2014, καθώς και των μαρτύρων των ρατσιστικών επιθέσεων και διασφάλιση της πρόσβασής τους στις αρχές.

8. Έκδοση ειδικής εγκυκλίου για την αξιοπρεπή μεταχείριση ΛΟΑΤΚΙ ατόμων προκειμένου οι αστυνομικοί να έχουν σαφείς οδηγίες και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίηση.

9. Προστασία των δικαιωμάτων των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή όσων ατόμων και φορέων προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

B. Αντιμετώπιση της αστυνομικής βίας με ρατσιστικό κίνητρο

1. Συγκρότηση ενός πραγματικά ανεξάρτητου και αποτελεσματικού μηχανισμού διερεύνησης καταγγελιών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις συστάσεις των διεθνών οργανισμών, ο μηχανισμός αυτός δεν θα πρέπει να έχει δομική ή οργανωτική σύνδεση με την αστυνομία.

2. Πρόβλεψη ειδικής διαδικασίας στο πλαίσιο του πειθαρχικού ελέγχου εντός της ΕΛ.ΑΣ. για την ταχύτερη εξέταση αυθαιρεσιών με ρατσιστικό κίνητρο.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης

1. Εκπαίδευση των εισαγγελικών και δικαστικών αρχών ως προς τη διαχείριση του εγκλήματος μίσους.

2. Επέκταση της καλής πρακτικής ορισμού Ειδικών Εισαγγελέων για το ρατσιστικό έγκλημα και σε άλλες περιφερειακές Εισαγγελίες και αφέρωση των Ειδικών Εισαγγελέων σε συναφή μόνο εγκλήματα.

3. Νομοθετική πρόβλεψη για την προστασία των *υπερασπιστών* ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

4. Επικύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας²¹.

5. Επικύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο, και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου σχετικά με την ποινικοποίηση πράξεων ρατσιστικής και ξενοφοβικής φύσης που διαπράττονται μέσω συστημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών.

6. Νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου δεδομένου ότι η μη αναγνώριση συμβάλλει καθοριστικά στη δημιουργία στερεοτύπων και αποτελεί εμπόδιο στην πρόσβαση των θυμάτων στη δικαιοσύνη.

Προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

1. Εκπόνηση οδηγού για την σχολική κοινότητα σχετικά με την κατανόηση και τη διαχείριση περιστατικών βίας με ρατσιστικό και ομοφοβικό κίνητρο.

2. Ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου καταπολέμησης της ενδοσχολικής ρατσιστικής και ομοφοβικής βίας με την έμπρακτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων.

---

²¹ Σύσταση που απευθύνεται επίσης στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

3. Δημιουργία πλατφόρμας συνεργασίας ή ενίσχυση του Παρατηρητηρίου για την Πρόληψη της Σχολικής Βίας και του Εκφοβισμού.

4. Προώθηση διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων.

Προς το Υπουργείο Επικρατείας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας

1. Επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση διοικήσεων και δημοσιογράφων, συντακτών και παρουσιαστών ηλεκτρονικών, έντυπων και τηλεοπτικών ΜΜΕ, αναφορικά με την ειδησεογραφική κάλυψη εγκλημάτων μίσους, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον τερματισμό (ανα)παραγωγής αρνητικών στερεοτύπων για συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες, μέσω της διοργάνωσης ειδικών εκπαιδευτικών εκδηλώσεων και της έκδοσης κατευθυντήριων οδηγιών.

Το Δίκτυο επισημαίνει ότι οι παραπάνω προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των πράξεων ρατσιστικής βίας πρέπει να συνδυαστούν με πολιτικές βελτίωσης του κλίματος ασφάλειας, τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων των προσφύγων και μεταναστών, καταπολέμησης της διακίνησης ανθρώπων, της εμπορίας ναρκωτικών, της πορνείας και της εγκληματικότητας, καθώς και με μέτρα ανακούφισης του συνόλου του πληθυσμού.